

Sorgen

Sorgen

en politisk ödestragedi ur verkligheten

åskådliggjord av

Christian Lanciai

(avslutad Midsommar 1991)

Kort förord

Dramat planerades redan under 70-talet (tillsammans med "Den förste kejsaren"), och några scener (akt I scen 1, 4 och 5 från och med tsarens monolog) kom till redan 1975. Dessa scener kan dock, om så önskas, utelämnas vid en representation. De är alla skrivna på daktylisk vers.

Dramat skildrar den siste ryske tsarens och hans familjs öde, vilket även omfattar Rasputins, många andras och hela Rysslands. Det skrevs *efter* "En anakronism" som en pendang till "Döden", författarens drama om den franska revolutionen, men skiljer sig i karaktären helt från detta genom sitt betonande av sorgen, som i motsats till den politiska tekniska metodiska perfektionismen i "Döden" här faktiskt leder till livet. Dramat har nästan karaktären av en Requiem-mässa.

Det är märkligt att konstatera, att två månader efter dramats fullbordan inträffade det kuppöversök i Sovjetunionen som avslutade denna diktatoriska statskonstruktions 73-åriga historia.

J. Westerberg, januari 1992.

Personerna :

Tsar Alexander II
Tsar Alexander III
Fjodor Dostojevskij
Leo Tolstoj
Anton Tjechov
en präst
Tsar Nikolaj II ("Nicky")
Alexandra, hans gemål ("Alix")
Konung Edward VII av Storbritannien ("Onkel Bertie")
Kejsar Wilhelm II av Tyskland ("Kusin Willy")
fader Gapon, socialistisk präst
fabriksarbetare
Premiärminister Sergius Witte
en polis
Grigorij Jevfemitj Rasputin

Tsarevitj Alexej
en sköterska

kejsarfamiljens läkare
Jevgenij Botkin
Vladimir Derevenko
Ostrogorskij
Rauchfuss
Fedorov

Pierre Gilliard, de kejserliga barnens informator
Anna Vyrubova, Alexandra av Hessens väninna
Fader Illiodor
Biskop Hermogen
Änkekejsarinnan Maria Fjodorovna, egentligen Dagmar
Premiärminister Vladimir Kokovtsev

den siste tsarens döttrar:

Olga
Tatiana
Marie
Anastasia

en kypare
en hovmästare
restauranggäster
poliser
journalister

Greve Vladimir Fredericks, gammal trotjänare
Storfurst Alexander Mikhailovitj Romanov ("Sandro")
Krigsminister Polivanov
Premiärminister Ivan Goremykin
Utrikesminister Sazonov
Rodzianko, Dumapresident
andra ministrar
Furst Felix Jussupov, befryndad med tsaren
Storfurst Dimitrij Pavlovitj
Vladimir Purisjkevitj, dumaledamot

tsarens kusiner:

Storfurst Kyrill Vladimirovitj
Storfurst Boris Vladimirovitj
Storfurst Andrej Vladimirovitj
Maria Pavlovna, deras moder, storfurstinna

General Mikael Vasiljevitj Alexejev
Lenin (Uljanov)
Molotov
Stalin (Josip Djugasjvili)
Premiärminister Alexander Kerenskij
Dumaledamöter
Sovjetledamöter
Vakter

General Kornilov
Premiärminister furst Lvov
Nagornij, matros
Jakov Jurovskij, f.d. urmakare, sedan tjeka-man

Copyright © Christian Lanciai 1991

Sorgen

Akt I scen 1.

Alexander II (till sängs) O kalla värld, kalla gudlösa vettlösa värld! Varför har du förbrutit dig mot mig, din fader och älskare? Vad har jag gjort dig som så resulterat i hat från din sida? Var det ett så stort brott, o Ryssland, av mig att upphäva all livegenskap? Var min fromma demokratisering av dig, kära Ryssland, så avskyvärd att du var tvungen att mörda mig? Om dessa brott var orsaken till att jag avrättades, så var lugn, kära Ryssland! Du dödade tsaren i så fall i tid. Ty nu kan han ej införa i gamla Ryssland ett blått demokratiskt fatalt parlament, som han hade planerat. Min son! Alexander! Kom hit! Jag är död om ett ögonblick. Lova mig en sak: att ej taga hämnd på mitt Ryssland och på mitt oändligt högt älskade folk för den här sakens skull! Svär och lova mig detta: att heligt förlåta det arma oskyldiga grå stackars ryska olyckliga folket min död. (*dör*)

Alexander III O fader! Den ädlaste av alla världens monarker! Den snällaste, godaste, kristnaste människokäraste av alla furstar! Av helgon det största som Ryssland i evighet sett! O min fader! Ett sådant ohyggligt förskräckligt omänskligt högt skriande människovidrigt barbariskt groteskt fasaväckande gudlöst och bottenlöst avgrundsdjupt nidingsdåd! Fader! Min älskade fader! Hur kan jag väl överse med denna händelse, detta det allra mest gudlösa av alla brott? Hur kan någon förlåta och glömma och skona de avgrundsdjur som uselt genomfört detta ohyggliga vidriga stinkande dåd? Hur kan far tro, att jag kan lugnt fortsätta med att regera ditt rike med saktmod och mildhet i din egen anda mjukt efter att folket besvarat din mildhet med att taga kål på dig? Hur kan jag väl förlåta de människor som mördat min fader, som önskar att utrota hela vår släkt och familj, och som vill ruinera, förstöra, fördärva och utplåna vårt gamla Ryssland, all vår tradition, religion, våra seder, vår kyrka och allt gott som finns över huvud? Nej, fader, jag skall mot de avgrundsdjuren förklara liv på liv och död! Jag skall utrota alla som önskar att utrota oss! Jag skall aldrig mer unna mig vila så länge det finns i vårt heliga land blott en enda marxist, nihilist, terrorist, kommunist, bolsjevik, eller materialist. Jag skall kämpa för Gud tills jag dör, mot det satans förbannade packet som önskar att utrota Ryssland och oss och dess heliga uråldriga och anrika aristokrati! Ryssland skall än en gång bli heligt, om än det ska kosta mer blod än vad som finns i hela Europa!

(*gråter högljutt vid faderns säng. Dostojevskij kommer in.*)

Dostojevskij Hur mördades tsaren? Han åkte i släde till Vinterpalatset. Då kastade någon på honom en bomb. Släden brast, kusken dog, en del människor i närheten omkom, men tsaren var blott lindrigt sårad. Han klev ut ur släden och gick rakt i famnen på mördarna, som för att be dem om döden. De kastade på honom då en bomb till, och då var det förkylt. Då fanns ej mera hopp för vår lille fars liv. Ack, om jag ändå varit den mänska som kastade bomben på tsaren! Då hade jag glatt mig och skrattat! Ett sådant slut skulle jag fått: att bli hängd eller skjuten som kejsarens mördare. Det hade varit mer roligt än att bli ärad och prisad och hedrad och

lovsjungan av hela Ryssland så att jag fick det upp i halsen och äcklades så att jag kräktes i kistan trots att jag var död. Ja, fy fan för att upphöjas av ett dumt folk som profet! (ut)

Tolstoj (in) Ja, nu ägnar sig tsar Alexander den tredje åt att med friskt mod och det bästa humör effektivt noggrant utrota alla som har någonting emot honom. Men den tsarens dagar är räknade. Dö skall de kejsare av gamla Ryssland, ty de bär på för stora skulder. Tyranner och mördare äro de alla. Ja, allt folk som bär namnet Romanov skall bli utrotade till sista man. Kommunisterna och nihilisterna och anarkisterna och bolsjevikerna jämte marxisterna, dräggen och avskummet och parasiterna i det grå samhället skall taga över. Aristokratin i det heliga Ryssland skall utrotas till sista man.

Tjechov (in) Ja, så talar den blint passionerade fruntimmersgalne skuldmedvetne äkta förlorade mannen. Så störtar den vettlöst förälskade och passionerade blinda naturen sitt folk och sitt rike i olycka. Så leder kärleken mänskorna vilse. Så manar den kristne i Jesus Guds sons Kristi namn alla kristna till brott som ej någonsin skall kunna glömmas. Tolstoj, du skall komma att ångra dig för dina blinda predikningar, som ej är annat än demagogi och förförelse till neslig synd! Du skall ångra en dag, granne greve, att du lät dig ledas, förföras och bländas av kärleken! Folket och tsaren och landet skall komma att lida därför ytterst gränslöst ohyggligt!

en präst (in) Förbannade Antikrist! Usle förbannade greve, som låter dig ledas och bländas av Mammon! Tolstoj, du är det gamla heliga Rysslands förbannade olycka! Dina ord bliver dess bane! Du vet ej vad du gör dig skyldig till, onde fördömde marxist-kommunist! Du är galen! Du är svarta ormen i Rysslands jungfruliga paradiset. Ångra! Bekänn att du endast predikar ont dravel, förledande trams, vilseförande irrläror och endast gudlöshet! Smutsa ej ner Ryssland ännu mer än vad du redan har gjort! Skona tsaren och Ryssland och oss!

Tjechov Alexander den tredje blev ej särskilt långvarig. Hårt gick han fram mot de grå anarkisterna, men hans förföljelse av dem blott ledde till att de blev flera, mer mäktiga och mera djävulska. Ja, Ryssland går mot sin undergång! Under det falska missledande namnet av kärlek blir mörkt barbari, svarta våldsdåd och hänsynslös ond anarki, självisk maktlysten samhällsomstörtande trist kommunism och marxism alltmer utbredd och mäktig. Ack, hur skall det gå för det heliga Ryssland?

Tolstoj En ny man blir kejsare, en svag mild klen utav kvinnor beroende vänlig beskedlig from gentleman blir Rysslands tsar, och då jublar de svarta förskräckliga massorna. "Äntligen har åter en mild och god man nu blivit vår kejsare, så att vi åter kan taga oss friheter och göra vadhelst vi vill och omkullkasta tsardömet och taga makten från tsaren och kyrkan och slakta aristokratin och begå diger revolution, allt för skojs skull!" Så tänker nu massan när stränge enväldige kejsaren ersatts av en annan mild tolerant ädel vekling. Må tsaren och tsardömet och hela rasket förgås! Det är min klara åsikt. Jag håller med folket vad folket än tycker, ty jag älskar folket och hatar mig själv och mitt liv och min galna påfrestande gnatiga hustru. Om blott jag ej gift mig! Då hade jag sluppit min ära, min rikedom, mitt stora rykte och hela mitt usla förbannade jag!

Tjechov Ack, jag dör, ung som Pusjkin. Men Pusjkin var först bland vårt Rysslands författare, medan jag, Tjechov, är sist. Efter mig kommer Gorkij, den gråe och triste och föga romantiske tråkige själsfattige nihilisten, som helt saknar humor och bara kan hata. O Ryssland! Säg, vad har du gjort av din Gud? Du har avlivat myten och våldtagit intellektuellt all din helighet, brutalt omvärderat allt vackert och älskvärt och troskyldigt och därmed blott begått ditt eget andliga självmord! Av naturalistiska våldtåkten på allt romantiskt kan ej komma någonting gott. (dör, hostande svårt.)

Tolstoj Arme Tjechov! Den siste av de äkta ryssarna! Den siste ryss som vår Herre var med och ej övergav. Nu är det äntligen slut med vårt Ryssland. Blott min

död också, och må avgrunden öppna sig och syndafloden framstorma och avrätta, dränka, begrava och göra ett slut på alltsammans.

Dostojevskij Tolstoj! Du är döden för vårt gamla heliga mänskliga Ryssland. Du vill söndra enväldet, upplösa kyrkan och krossa vår aristokratiska gamla civilisation. Du är en galen utböling, blind i din grymhet och övermod, jämförbar närmast med Ivan, den evigt Förskräcklige!

Tolstoj Du, Fjodor, har ingen talan, ty du är en död man. Och dessutom är jag en större författare än vad du någonsin blev.

Dostojevskij Du må vara mer voluminös som författare, men jag är långt mera mänsklig, och du är all mänsklighets fiende.

Tolstoj Tig! Du är död och har ej rätt att tala.

Dostojevskij Du är själve Antikrist. Du är ej kristen. Du är kyrkans fiende. Du tror ej på Kristi uppståndelse. Men de döda skall tala och vittna i evighet för kristna sanningen, och du skall göra så själv när du ligger i graven. Först då, herr Tolstoj, skall du uppskattas och tolereras av världen. Till dess är du bara en narraktig dum parodi på en ganska förryckt världsförbättrare, som i sin krampaktiga filantropiska iver blott leder all världen åt helvete, eftersom du inte alls känner världen men endast vill skryta med din egen heliga enfald. Din odrägliga självrättfärdighet skall endast leda all godtrogenhet i fördärvet. (*ut*)

Nikolaj II Det tycks finnas två tsarer här i vårt Ryssland. Den ena är jag, och den andra är greve Tolstoj, som jag älskar, men han visar mig endast hat. Vem är starkast av oss? Vem skall vinna den digra moraliska dragkampen om detta Ryssland? Jag är en lugn mild kristen som blott vill frid, men Tolstoj är en stridslysten karl som vill vända allting upp och ner. Han vill ha samma blodiga revolution här som hemsökte Frankrike. Ack, han är galen! Han vet inte vad han predikar och vad han i massornas namn gör sig skyldig till! Han är en ansvarslös dåre som inte ens vet vad han vill!

Scen 2. En lysande bal efter sekelskiftet.

Nikolaj Din morbror är för dominerande.

Alexandra Han menar bara väl.

Nikolaj Det hjälps inte. Han dominerar alla vart han än kommer, liksom England dominerar världen.

Alexandra Det kanske kan behövas med tanke på kusin Willy som Tysklands kejsare.

Nikolaj Båda är för dominerande. (*Edward VII kommer dem till mötes.*)
Välkommen, onkel Bertie!

Edward VII Roligt att se er igen! Ni ser strålande ut båda två!

Nikolaj Jag hör att du gett dig i kast med utrikespolitiken, onkel.

Edward Ja, i trots mot hela min regering och hela parlamentet! Men någon måste ju göra någonting! Vi måste ju ha fred i världen, för sjuutton!

Alexandra Tur att vi har morbror Bertie, som kan sköta om den saken.

Edward Tur att vi alla har varandra och är en enda stor familj! Det är bara tack vare att vi monarkier existerar och håller ihop som världsfreden kan bibehållas!

Nikolaj Det blir dock i så fall på morbror Berties och på Englands villkor.

Edward Föredrar ni Tysklands och kusin Willys?

Alexandra Kaiser Wilhelm är en ohyfsad skrävlare och brutal översittare utan fasoner.

Edward Här kommer han. Bäst att jag försvinner så länge. Så fort han ser mig blir han alldeles odrägligt pompös. (*smiter vidare.*)

Wilhelm II (befallande) Onkel Bertie! Kom tillbaka!

Alexandra Beklagar, kusin, men han måste träffa sina systrar.

Wilhelm Alltid ska han smita undan. Undviker han mig?

Nikolaj Hur kan du tro något sådant, kusin Willy?

Willy Om en engelsman kan man alltid misstänka vilka lömskheter som helst. De har ju härbärgerat Karl Marx, den förbannade juden, och skapat socialismen!

Alexandra Bli inte upphetsad, kusin Willy.

Willy (skriker) Och varför skulle jag inte bli upphetsad, när hela världen sammangaddar sig emot mig?

Nikolaj Lugna dig, Willy. Du skriker så att damerna svimmar.

Willy Jag måste få tala i enrum med dig, Nicky.

Alexandra Jag lämnar gärna er två ensamma.

Nikolaj Vi ses senare, min ljuva. (kysser henne på handen. Hon avlägsnar sig.)
Nå, Willy, vad har du på hjärtat?

Willy Jag råkade höra att du börjar få problem med japanerna.

Nikolaj Det har jag alltid haft. När jag var i Japan ville de ju skalpera mig personligen.

Willy Det ska de inte komma undan med. Jag ville bara förvissa dig om, Nicky, att du kan räkna med vårt fullaste stöd vid en beväpnad konflikt med Japan.

Nikolaj Jag vill inte ha krig.

Willy Du måste ha krig! Det förstår du väl? Rysslands mission i Asien är helig! Det är bara ryssarna som kan tukta och kristna de barbariska kineserna, mongolerna och japanerna! Japanerna gör ju allt för att provocera er. Du kan inte hålla på och bara svälja deras infernaliska förolämpningar! Du måste slå tillbaka! Hårt!

Nikolaj Jag ska gärna tänka på ditt råd, Willy.

Willy Här räcker det inte med att bara tänka. Du måste handla, Nicky! Sätt i gång och gör någonting och se till så att du får tummen ur röven! Det duger inte för en tsar att bara tänka!

Nikolaj Min far gjorde allt för att bevara freden. Sammalunda gör onkel Bertie.

Willy Onkel Bertie! Glöm onkel Bertie för en gångs skull! Han har ju Indien! Varför skulle du då inte få Kina? Hör på, Nicky! (drar honom mera avsides) Den gula rasen är ett patraske. Den behöver likvideras! Det är bara du som kan stävja den gula faran, för vi andra befinner oss för långt ifrån. Skickar du exempelvis en flotta från Östersjön eller Svarta havet runt Indien mot Japan så kan du räkna med att varje tysk hamn på vägen kommer att ställa upp med att furagera den. Det är mitt generösa erbjudande till dig, om du bara sätter i gång med kriget. Vad säger du? (slår honom vänskapligt på armen, men "klappen" får tsaren att vackla.)

Nikolaj (hämtar sig) Jag vet inte, Willy. Var är min hustru? (ser sig hjälplöst omkring)

Willy Gaska upp dig, din blödige morsgris! (slår till honom igen)

Nikolaj (upprörd) Nämn inte ordet blödig inför mig, Willy.

Willy Och varför inte det? (Alexandra har sett Nikolajs vädjande blick och kommer tillbaka.)

Alexandra Vad är det, Nikolaj?

Nikolaj Kan du ta hand om kusin Willy ett ögonblick? Jag måste ut och dricka vatten.

Alexandra Mår du inte bra?

Nikolaj (viskar) Willys höger är fruktansvärd. (går)

Alexandra Du får inte försöka topprida Nikolaj, Willy.

Willy Topprida? Jag vill ju bara hjälpa och beskydda honom!

Alexandra Din högerarm bara krossar när den försöker hjälpa.

Willy Å, slog jag till honom för hårt? Jag bara smekte honom ju! (skrattar våldsamt, frustar av skratt, vrålar av skratt, stampar med foten, har ett av sina berömda överväldigande skrattanfall, alla börjar vända sina oroliga, häpna och förskräckta blickar mot honom.)

Bertie (kommer till undsättning) Vad är det som är så roligt?

Willy (gapskrattar) Jag...ha-ha-ha... jag bara.... (kan inte få orden över sina läppar, frustar och fortsätter att kasta huvudet bakåt för bara skratt.)

Bertie (till Alexandra) Har han kläckt en vits nu igen?

Alexandra Nej, inte ens det.

Bertie Vad gjorde han då?

Alexandra Jag vet inte. Men Nikolaj blev upprörd och gick.
Willy (kan äntligen få fram orden) Jag smekte tsaren varpå tsardömet vacklade i sina grundvalar! (*vrålar av skratt igen*)
Bertie Det är bara du som skrattar, Willy.
Willy Än sen då? Det var ju roligt! (*gapskrattar igen*)
Bertie Tysk humor. (*går*)
Alexandra Behärska dig, Willy! Du skämmer ju ut all tyskhet i världen! Varför blev Nikolaj så upprörd?
Willy (samlar sig) Jag kallade honom blödig.
Alexandra (blir röd som en kräfta) Varför använde du det ordet?
Willy (dumt) Är det något fel med det ordet?
Alexandra Idiot! (*ut*)
Willy (ensam) Vad tusan går det åt dessa snarstuckna ryssar och främmande monarker? Om de åtminstone kunde förklara sig, så att man fick veta varför man inte fick klatscha till deras damer på ändan! Ha-ha-ha! (*skrattar igen åt sin egen fyndighet och går.*)

Scen 3.

Willy Det var inte ditt fel, Nicky.
Nikolaj Jag är ensam ansvarig för mitt folks välfärd och lycka! Om jag inte var ansvarig, vem är det då?
Willy Japanerna förstås. Det var ju de som började kriga. Men en dag tar du revansch!
Nikolaj Tala inte med mig om krig, Willy.
Willy Men vi måste ju försvara oss! Kom med mig i en privatallians, Nicky! Det har vi båda allt att vinna på. Om vi båda ingår i en väpnad försvarsallians så följer säkert Frankrike med, och då står vi enade mot det enda hotet mot freden i världen, England.
Nikolaj (förvånad) Menar du allvar?
Willy Så klart jag menar allvar! Vem stod bakom japanerna i deras krig mot Ryssland? England och Amerika! Vem blockerar de ryska intressena i Indien och Persien? England! Vem har åstadkommit ententen, denna hotfulla beräknande inringning av Tyskland och Österrike? England, enbart England och morbror Bertie! De vill strypa oss levande, Nicky! Tillsammans kan vi två slå tyranniet tillbaka!
Nikolaj (trött) Menar du allvar?
Willy Så klart jag menar allvar!
Nicky Willy, jag ska vara fullkomligt ärlig. Du är äldre än jag och har mera erfarenhet som kejsare än jag. Detta har du alltid utnyttjat till din fördel. Du rådde mig till kriget mot Japan och formligen tvingade mig in i det. Följden blev en katastrof för min flotta och den ryska armén, och därför gör hela Ryssland nu uppror mot mig. De nästan tvingar mig att abdikera. Jag kan inte fortsätta vara tsar om jag inte ger avkall på min allmakt och ger folket en riksdag. Och nu råder du mig till nya stordåd och till att glömma min egen katastrof. Willy, jag vill aldrig mera ta råd från dig. Om en av mina ministrar hörde dig skulle han påstå att alla dina välmenande råd endast var ämnade att vålla Rysslands undergång.
Willy (dumt, efter en paus) Menar du allvar?
Nicky Willy, var min kusin, men tala aldrig mera politik med mig. (*sträcker fram handen.*) Är vi överens?
Willy (fattar handen) En dag, Nicky, kommer du att ångra att du inte följde mina råd.
Nicky Farväl, Willy. (*går*)

Willy Han är bara en vek fruntimmerskarl, ingenting annat. Det är hans fru som styr honom och hans politik, och hon är tyska, men hon är ingen heder för Tyskland.

Scen 4. I fabriken. (eländiga förhållanden.)

Fader Gapon Kom, mina vänner! Kom, låt oss besöka vår tsar! Låt oss utmana honom och visa att folket har kraft och initiativ, ryggrad, makt, ambition, liv och geist! Vi skall visa att han ej är ensam i Ryssland! Han är blott en mänska, och det skall vi visa för honom med att gå till honom som en normal enkel medmänska!

en arbetare Låt oss ej ställa till bråk! För det blir bara bråk av en sådan affär. Låt oss nöja oss med vad Gud givit oss och inte utmana ödet och trotsa Guds ordning. Det blir bara värre om vi stackars fattiga arbetare söker näsvis kontakt med vår kejsare, som ej har något alls med oss att göra. Må vi fromt förbli vid vår läst. Må vi leva vårt eget liv och låta andra få leva sitt eget liv också, så att vi må slippa friktioner och onödiga kollisioner.

Gapon Så talar en passiv naiv okamratlig förtryckt träl och slav. Vem har sagt att vi önskar att ställa till bråk? Det är det allra sista vi önskar. Vi skall endast vandra tillsammans upp i bästa ordning och smått demonstrera och visa oss för Nikolaj, så att han tvingas varsebli oss stackars usla förtrampade offer för hans regemente. Vi skall icke höja en näve. Om någon av oss börjar bråka, så är han ej någon av oss. Vi skall blott visa upp oss i vårt miserabla elände. Vår tsar måste lära att känna sitt folk, som han aldrig fått se.

flera arbetare Låt oss gå!

andra Ja, vi skall gå till tsaren!

många I fred skall vi uppsöka tsaren och tvinga hans öga att märka sitt folk! Låt oss gå allesammans och be till vår tsar om förbarmande!

Gapon Vi skall ej bråka! Om någon dumt ställer till bråk så är det icke vi!

alla Låt oss gå!

Scen 5. Tsarskoje Zelo.

Witte Det här är ju fruktansvärt! Hur kunde det ske?

polisen Allt är den där uppviglaren fader Gapons fel.

Witte Men hur kunde en präst träda i spetsen för en revolutionär demonstration?

polisen Han var politisk. Han var till och med en betrodd spion i vår tjänst. Han kände alla Petersburgs undre världar.

Witte Och så var han socialist själv, som predikade demokrati och republik och parlament och pacifism och lurade massorna med falska löften om att tsaren skulle försvara dem mot aristokratin, och det betalade ni honom för!

polisen Vi visste inte att han var socialist själv.

Witte Hur många sköts ner?

polisen Hundra. Kanske två hundra.

Witte Och dubbelt så många sårade. Och hur i fridens namn kunde ni öppna eld mot en menlös hop av demonstranter?

polisen De var så många. De var hundratusentals. Och de bara kom vällande fram emot oss, som en ogenomtränglig mur av oavvisliga mänskliga viljor. Vi var tvungna att skrämma dem på flykten. Annars hade de kanske stormat Vinterpalatset.

Witte Idiot! Och inser ni inte vilket argument detta kommer att bli för alla Rysslands revolutionära krafter? Ni har skapat hundratusentals martyrer för socialismen och däribland kvinnor och barn!

polisen Jag beklagar. Panik utbröt, och någon avfyrade det första skottet. Sedan sköt alla för sina liv. Och jag anser ändå att vi gjorde rätt.

Witte Kan något ändamål i världen försvara en godtycklig nedslaktning av menlösa kvinnor och barn?

polisen Nej, herr premiärminister.

Witte Ni slipper undan billigt. Ni behövde bara rapportera detta för mig. Det blir betydligt svårare för mig att lägga fram saken för tsaren.

polisen Ja, herr premiärminister.

Witte Det är bra. Gå nu. (*viftar bort honom. Polisofficeren går.*)

Vad skall detta leda till? Revolution? Militärdiktatur? I bästa fall kan det nödvändiggöra en demokratisering, men tsaren skulle aldrig förlåta mig om jag tvingade honom att skriva under en författning. (*stiger upp och knackar på dörren till tsarens arbetsrum.*)

Nikolaj (från bakom dörrarna) Stig in.

Witte (öppnar båda dörrarna, väggarna glider i sär och blottar tsarens arbetsrum.)

Nikolaj Vad är det, Witte?

Witte Tyvärr en sak av högsta vikt. Kravaller i Sankt Petersburg. En demonstration av tusentals arbetare, kvinnor och barn ledda av en fanatisk präst. Framför Vinterpalatset öppnade soldaterna eld mot hopen. En fruktansvärd skandal.

Nikolaj Vad ville mänskorna?

Witte De ville ha bröd och reformer. Medan de sjöng "Gud välsigne tsaren" bar de plakat om att bli frälsta från våld och förtryck och kapitalistisk exploatering. De krävde även en nationalförsamling, utbildning åt alla, kyrkans skiljande från staten, amnesti för alla politiska fångar, minimilöner och en åttatimmars arbetsdag.

Nikolaj Och armén bara sköt ner dem?

Witte Ja.

Nikolaj Vad vill ni att jag ska göra åt det?

Witte Ni måste ta avstånd från arméns agerande. Annars kommer Ryssland att se tsaren som folkets mördare.

Nikolaj Och skulle jag då ge armén skulden i stället?

Witte Det var armén som sköt – inte ni.

Nikolaj Men jag är arméns högste överbefälhavare.

Witte Armén handlade utan order. Ni måste ställa de ansvariga inför rätta.

Nikolaj Och kan de ansvariga påträffas? Vet man hur många eller vilka som sköt?

Witte En började och alla följde efter.

Nikolaj Där ser ni. Om inte jag är ansvarig kan ingen göras ansvarig.

Witte Ni bör ej ta på er en sådan riskfull börda.

Nikolaj Jag måste, ty jag är tsar. Tack, Witte, det var allt.

Witte Vad tänker ni göra?

Nikolaj Ta emot en grupp arbetare här hos mig och bjuda dem på te medan jag får klargöra för dem att det är viktigare att stödja armén än att lyssna på falska revolutionärers destruktiva förförelseråd.

Witte Tror ni det hjälper?

Nikolaj Vad skulle ni själv göra i mitt ställe? Prisge armén och riskera att få den till er fiende eller försöka tala folket till rätta?

Witte Efter vad som har hänt idag kan folket inte mer talas till rätta.

Nikolaj Det är ändå min skyldighet att försöka.

Witte Jag tror så lite på det så jag kan inte ens önska er lycka till.

Nikolaj Tack, Witte. (*fördjupar sig i sitt skrivbordsarbete.*)

Witte (går ut, väggarna glider för igen, och han stänger dörrarna efter sig.)

Han är alldeles för god för att vara tsar. (*går*)

(*När han gått drar sig väggarna åter åt sidan. Tsaren ser upp från sitt arbete, suckar över sina rapporter och inleder sin monolog, stående eller sittandes, efter behag.*)

Nikolaj Ack, ohyggliga öde! Jag är icke tsar. Jag är Job, och än svårare olyckor hemsöker mig än den arme Job själv, och de tornar blott upp sig och blir bara värre med åren. Min kröning den trettonde maj med de fem tusen döda i katastrofala paniken som spreds på Khodynskojefälten var bara en blodig och fasansfull inledning till vad som ständigt förvärras. Nu har vi besegrats av Japan som skjutit vår flotta i sank och helt skadeglatt trampat oss djupt ner i vanärens trask. Hela Ryssland är mot mig. Blott uppror och rebelldestruktivitet, nihilister och terrordåd kommer till kejsarens kännedom ständigt allt oftare. Och nu det här hemska dråpslaget i själva Petersburg! En tallös människomassa, uppviglad och ledd av en illa beryktad och dubbelmoralisk svart präst, tågar upp, demonstrerar och ropar på mig vid mitt Vinterpalats i en ytterst utmanande provokation höljd i naivitets och fromhetens fagra maskering. Och livvakten låter sig skrämmas och luras av åsynen av detta långsamt annalkande folkhav och öppnar i skräckslaget vansinne eld emot hopen. Där stupar män, kvinnor och barn, meningslöst massakrerade för att de trott på en präst som var socialist; och de som icke blir massakrerade flyr, fångas in, sätts i fängelse och, om de undkommer, blir svurna fiender till mig så länge de lever. O Gud! Vilken mardrömsolycka! Det har aldrig riktats mot tsaren ett hemskare dråpslag än detta. (*fördjupar sig åter i sitt arbete.*)

Tolstoj (träder in från sidan) Den blodiga söndagen skall aldrig glömmas. Det var en besynnerlig söndag. Då äntligen hände det något. Då äntligen bröts Rysslands slummer och monoton av en lustiger dans. Folket drabbade samman med tsaren, och folket fick lida därför, rättvist nog. Flera hundra av folket blev mördade. Rätt så! Av dessa obildade odjur och själlösa grå proletärmassor kan det ej ner-slaktas tillräckligt många. Ju flere som dör, desto bättre. Ju flere av massorna som går åt pipan, dess säkrare och mer stabil blir vår stat och vårt samhälle. Synd var det dock att ej kejsarens livvakter mördade fler än de gjorde, när de ändå kommit i gång. Vi är slaktare, vi som regerar och härskar i världen. Om man icke slaktar så slaktas man. Så länge andra blir slaktade, så länge sitter man säker. Det är mycket bättre att slakta än att bli slaktad, ty vi övermänniskor måste ju tänka på framtiden och traditionen, kulturarvet och religionen. Och därför är det mycket bättre att vi slaktar de ignoranta än att de okunniga slaktar oss bildade, varpå all världsordningen och kulturen och religionen beror. Det är bäst som sker. Så resonerar etablissemangen. (*går*)

(*Alexandra kommer in, bedrövad och bekymrad.*)

Nikolaj Hur mår prins Alexej, vår son?

Alexandra Ack, han blöder igen.

Nikolaj Kan ej någonting stoppa hans blödningar?

Alexandra Nej, ingenting. Rysslands arvinge är hopplöst obotligt blödarsjuk.

Nikolaj Hur länge tror våra läkare att han kan leva?

Alexandra Högst trettio år till.

Nikolaj Vi får dotter på dotter på dotter som alla är friska och sunda, men när vi sen äntligen får oss en son är han drabbad av den allra värsta av sjukdomar. Detta är Ryssland. Ja, sådant är Ryssland.

Alexandra Här är dock en helig man kommen från fjärran Sibiriens urskogar.

Nikolaj Vad har den mannen att göra med saken?

Alexandra Han säger att han kanske kan lindra gossens ohyggliga smärtor och stoppa hans blödningar.

Nikolaj Han är en svart hednisk trollkarl då som kan bli farlig om han tror sig kunna stå över all vetenskap.

Alexandra Står Gud då ej över all vetenskap? Kan icke Herren ha sänt denna präst till oss för att ge bistånd och tröst åt oss? Är det otroligt att Herren vill hjälpa oss och hjälpa Ryssland med att hjälpa arme olycklige prins Alexej?

Nikolaj Ja, det är nog otroligt.

Alexandra För dig kanske men ej för mig. Och ej något kan hindra mig från att försöka allt och vad som helst för att rädda min son och förlänga hans liv och att lindra hans ständiga plågor. Vi har ingenting att förlora på att pröva allt. Det finns inget som kan stå i vägen för en moders allting uppoffrande kärlek för en hemsökt olycklig son. Du kan ej hindra mig från att med öppna armar ta vänligt emot varje vild vagabond från Sibiriens urskogar som menar sig kunna hjälpa vår son.

Nikolaj Får jag se den där märkvärdige undergöraren?

Alexandra Gärna! Kom in, gode helige man och starets! (*Rasputin uppträder.*)

Nikolaj Han ser vild ut. Vad heter en sådan?

Alexandra Grigorij Rasputin.

Rasputin (på knä) Här är jag, min drottning, på knä som den allra ödmjukaste av alla syndare. Ty blott en syndare är jag, en svart usel smutsig eländig föraktad och avskyvärd syndare. För er och Ryssland och er, lille far, krälar jag som en orm på den smutsiga marken. Jag kryper för er och förnedrar mig villigt för er. Ja, jag dör gärna för er. Befall, och jag lyder vad det än må vara.

Nikolaj Kan du hjälpa arvingen prins Alexej?

Rasputin Ingen kan hjälpa den lille stackaren utom vår Herre, men att Han kan hjälpa den ömklige genom den usle Rasputin förnekar jag ej.

Nikolaj Jag tror du är en bov och bedragare, kvacksalvare och beräknande hycklare.

Rasputin (fortfarande på knä) Lille far, tro ej det om den allra mest pålitliga och eländiga av dina tjänare! Usel är jag visst och uslast av alla, men pålitlig är jag och har inget ont i mitt sinne, ty Gud är det enda jag har, och allenast om Gud ät ett ont har jag ont i mitt sinne. Men utom den tanke som Gud är har jag inget alls i mitt sinne.

Nikolaj Du var mig en enfaldig stackare! Då är du ond ju, ty ingenting är ju ett ont. Endast allting som är av ondo. Om du ingenting har i sinnet förutom den tanke som Gud är, så har du i sinnet vid sidan av Gud fullt med ondskas. Ty inget är ont. Därför är ateismen av ondo liksom nihilismen.

Rasputin Låt mig då få säga så här. Jag är uppfylld av Gud, och där finns endast Gud. Inget världsligt och materiellt, ingen strävan till någonting jordiskt förgängligt finns hos mig. Jag är bara ande.

Nikolaj Kan det vara möjligt? Har du inte ens någon sexualitet?

Rasputin Med blyg reservation för den svagheten blott, lille far, är jag annars oantastligt helig.

Nikolaj (skrattar kort) Då är du åtminstone ärlig, och då kan vi tro på dig.

Rasputin Lille far, en sådan ynnest är jag icke värdig. En sådan gudomlig och underbar ära har jag ej förtjänat.

Nikolaj Res upp dig, din stinkande kråkskrämma, och gör dig ej längre till!

Rasputin Endast ödmjukhet passar sig för en så usel bedrövlig och obildad urskogspräst som denne lågt stående predikant.

Nikolaj Håll nu truten! Du är vad du är, och om du inte är vad du är har du ingenting här alls att göra, din grove ovärdade tokfan! Vad du har att göra är nu att se till att min kronprins blir frisk. Vi förlåter dig allt om du lyckas.

Rasputin Din kronprins har ej längre plågor och är redan frisk.

Nikolaj Det tror fan det!

Alexandra Min make, var icke så hård i din ton! Det är ändå en präst som du talar till.

Nikolaj Och vilken präst! Jag har aldrig sett maken! En stinkande dynghö, ett sannskyldigt gödselberg, en enda kväljande samling av fotsvett från tårna till hjässan! En snuskig och långhårig, skitig och trasklädd outhärdlig tölp! Man får tala som sanningen är. När jag talar till folket så talar jag som en av folket, ty talar jag till dem som kejsare hugger de ner mig på grund av att de ej förstår mig. Och till en grobian får man använda anpassat tungomål så att man läser av lusen av honom åtminstone! Avskräckande uppenbarelse, se, jag står här till din tjänst liksom du står

till min. Jag är ej mer och mindre än din egen lillefar. Säg mig nu, vad kan du göra för min lille son?

Rasputin Lille far, jag upprepar: han blöder ej mera.

Nikolaj Den karlen är fnoskig. Han gör ju sig skyldig till dumheter bara.

Alexandra Men kanske att Gud talar genom hans mun?

Prins Alexej (in, glad och munter) Titta hit! Mamma! Se, Pappa! Titta! Jag blöder ej längre!

sköterska (in) Förlåt mig, mitt herrskap, men han rymde plötsligt ur sängen! Jag skall genast föra den lille tillbaka till barnkammaren.

Nikolaj Nej, pappa, låt honom vara. Vad är det du säger, min son? Låg du ej i din säng nyss förlamad och paralyserad av blödningar invärtes?

Alexej Jo, och här är jag nu, frisk som en mört och lycksalig igen!

Alexandra (på knä för Rasputin) Ni har botat min son! Det är er endast vi har att tacka för detta!

Rasputin Nej, Gud, lilla mor, tackar blott härigenom för bönen jag sände till honom.

Nikolaj Res er, båda två! Kära hustru, det passar sig inte att knäböja för en sibirisk musjik! Tacka Gud om du vill, men gå ej ner till bondens nivå!

Alexandra (förblir knäböjande) Själv förstår jag ej Gud. Kvinnan känner ej Gud. Men en moder vet när hennes ende son plötsligt blir frisk, och hon tackar då den som står närmast till hands. Och den man som först ingav mig hopp om min son var den här gode prästen.

Nikolaj (för sig själv) Det är alltför sant att det kvinnliga släktet ej känner och bryr sig om Gud. Den naturliga teologin är naturlig allenast för män. Kvinnan känner blott mannen och allt som konkret är. Materialismen är kvinnlig, och även all hednisk vidskepelse är något kvinnligt. (*öppet*) Jag ber er att resa er upp, båda två! Kära hustru, om Ryssland får se dig på knä för en sådan här musjik, så säger det genast att han är din älskare. (*Alexandra reser sig.*) Ty så naivt är vårt folk att det tror vad som helst och med förkärlek sprider de dummaste rykten som de bara tror på för att de själv spridit dem och för att de är så dumma. De tror blott på dumheten, liksom du själv tror på denna absurda men heliga enfald. Så lättförlett är detta ryska folk att man får vara försiktig. En lögn kan förleda det hedniska godtrogna Ryssland till revolutioner, excesser och brott lika fasliga som franska revolutionen och Roms värsta degenererade kejsares tider. Ack, Ryssland! Var är väl din Gud, när ditt folk kan så blint ledas till vad som helst, när vad ondska som helst lätt kan utlösas och spridas såsom en syndaflood över vår av industrier fördärvade värld? Arma Ryssland! Du har ingen Gud. Det är felet med dig. Och jag själv lika litet som denne sibiriske bonde kan giva dig din Gud tillbaka. Ty heliga Rysslands förlossande Gud dog med Ivan den Hotfulles son prins Dimitrij. Med honom dog den allra siste av kung Ruriks ättlingar, det allra sista förkvävda trist slocknande av Ryssland självt nesligt mördade hoppet. Min son, låt oss gå ut tillsammans mot den korta framtid som vi nu har kvar till att smått kunna glädjas åt Rysslands förflutna, den tid som ej någonsin kommer tillbaka. Ja, blott det förflutna är minnesvärt. Nuet och framtiden har blott bekymmer att ge genom sina ohyggliga ständigt allt tätare stormmoln, som icke har någonting gott alls att komma med utan blott fasa, elände och gudlöshet. Res dig, du galne sibiriske bonde! Jag hoppas att detta var den enda gången vi nödgades anlita dig för att klara oss ut ur Guds onåd för tillfället. Blir det fler tillfällen blir det ock hemskare tillfällen.

Rasputin (reser sig äntligen) Jag ber att få dra mig tillbaka då tiden än icke är mogen för vad jag kan göra för er, men jag kommer så fort ni behöver mig, och jag kan lova er, att medan jag lever skall inget ont hända er eller Ryssland.

Alexandra Är du då vårt öde? Är vårt öde avhängigt ditt?

Nikolaj Det är bäst att du omedelbart reser hem till Sibirien, helige man, där din helighet inte kan utsättas för huvudstadens politiska faror och frestelser. Kom, Alexandra. (*går ut med Alexandra och Alexej.*)

Rasputin Frestelser finns det tillräckligt av även längst bort i Sibirien. Där det finns frestelser, vare sig de är sexuella, politiska eller förföriska på något annat sätt genom sin makt, där finns livet. (*går*)

Akt II scen 1. Spala, oktober 1912.

Tsarevitj Alexejs sjukrum. Fem läkare står runt sängen, där den osynlige tsarevitj ligger och jämrar sig svagt hela tiden. Läkarna talar med låga röster.

Botkin Vad tror ni, mina herrar?

Derevenko (*slår ut med händerna*) Det är hopplöst.

Ostrogorskij Vi kan ingenting göra.

Botkin Fortsätter det så här så dör han.

Ostrogorskij Det är självklart.

Rauchfuss Men vad kan vi göra? Han bara blöder och blöder invärtes, och ingenting kan stoppa blödandet. Det är det som är sjukdomen.

Fedorov Vi har bara att stå här och invänta slutet på hans lidanden.

Rauchfuss Benet har svullnat till sin dubbla storlek.

Ostrogorskij Se så det har böjt sig för att blodet ska få mera plats i benet.

Rauchfuss Det är bara en tidsfråga.

Botkin Det har hållit på så här nu i fem dagar. Det är ett under att tsarevitj alls står ut. (*Alexandra kommer in, halvt förstörd.*)

Fedorov Kejsarinnan. (*Läkarna drar sig respektfullt något tillbaka.*)

Alexandra Hur är det med honom?

Botkin Tyvärr ingen förändring.

(*Alexandra kommer fram till sängen och böjer sig ömt över pojken-patienten.*)

Alexandra Min älskling, världens sjukaste arvprins – och mäktigaste.

Alexej (8 år)(*svagt*) Mamma! Låt mig dö!

Alexandra (*med tårar i ögonen*) Min gosse, vi kämpar alla med dig för ditt liv. Ingen i världen vill skiljas från dig, du yngst och ädlast bland änglar. Vi ger aldrig upp. Din moder lider med dig varje sekund av din tortyr. Alla dina plågor är mina plågor, älskade.

Alexej (*i feber*) Mamma, hjälp mig! Det gör så ont!

(*Tsaren kommer försiktigt in.*)

Fedorov (*till de andra läkarna*) Tsaren.

Nikolaj (*försiktigt*) Någon förbättring?

Botkin Tyvärr bara försämring.

Nikolaj Kommer han att leva?

Rauchfuss Fortsätter det så här dör han i natt.

Nikolaj Det får han inte göra. (*kommer fram till sängen*)

(*till Alexandra*) Min kära, än är inte allt hopp ute.

Alexandra Han dör i natt om inte något underverk inträffar. Jag har telegraferat till Rasputin.

Nikolaj Rasputin? Vem är Rasputin?

Alexandra Den där helige mannen från Sibirien som luktade så illa.

Nikolaj Jaså han. (*klentroget*) Tror du det kan hjälpa?

Alexandra Vi har provat allt annat.

Gilliard (*Alexejs lärare, kommer in*) Bulletinen till huvudstaden är avsänd. Nu kan nästa bulletin meddela att tsarevitj är död. Någon förändring?

Botkin Ingen förändring.

Gilliard Får världen efter tsarevitjs död veta vad han hade för sjukdom?
Derevenko Det får tsaren bestämma.
Gilliard Men varför i all världen hemlighålla tronarvingens sjukdom? Varför har jag, hans egen informator, inte fått veta att han var blödarsjuk förrän efter åtta år?
Rauchfuss Fråga tsaren.
Botkin Tsaren är en engelsk gentleman. En gentleman talar inte om sin familjs sjukdomar utanför familjen.
Gilliard Viktoriansk prydhhet med andra ord?
Botkin Nej, stolt grannlagenhet. Medge att det är ädelt.
Gilliard Men dumt. Hela Ryssland spekulerar i att tsarevitj är efterbliven.
Botkin Desto frommare blir Ryssland när sanningen kommer fram.
Gilliard När blir det? När tsarevitj är död? När tsaren är död? När allting är för sent? (*inget svar. Anna Vyrubova, en yppig tant, kommer in och struntar i allt och alla och går rakt till tsarevnan.*)
Vyrubova Svar från er vän i Sibirien. (*lämnar Alexandra ett telegram. Hon öppnar det och läser.*)
Nikolaj Vad är det?
Alexandra (*något förvånad*) Han skriver att den lille inte kommer att dö.
Nikolaj Får jag se. (*läser telegrammet*)
(*läser högt*) "Gud har sett era tårar och hört era böner. Den lille kommer inte att dö. Låt inte läkarna ha för mycket med honom att göra."
(*frågande*) Vad betyder det?
Alexandra Det betyder att det finns hopp. Kom! Vi måste lämna honom ensam med Gud. Låt prästen komma och ge honom sakramentet. (*lägre, till tsaren*) Och vi måste köra ut läkarna.
Nikolaj (*lugnt*) De får gå och lägga sig till natten.
Alexandra (*omfamnar Nikolaj*) Han kommer inte att dö, Nikolaj! Jag vet det!
Nikolaj (*svarar inte, men vänder sig till läkarna*) Vi låter en präst vaka hos honom i natt. Ni kan alla gå och lägga er. Händer det något får prästen väcka er. Tack så mycket.
Rauchfuss Vad kommer prästen att göra med honom?
Nikolaj Ingenting. Ingen kommer att göra något mer med Alexej. Han får själv bestämma om han vill leva eller dö. Han behöver bara bli lämnad i fred. Jag måste be er alla att avlägsna er. Ni med, monsieur Gilliard och madame Vyrubova.
Gilliard Inga bulletiner under natten?
Nikolaj Inga pressmeddelanden förrän tidigast i morgon.
(*Alla avlägsnar sig under bugningar och önskningsar om god natt.*)
(*När tsarparet är ensamma med den sjuke:*) Vad tror du om Rasputin?
Alexandra Jag tror att han har rätt.
(*Tsaren lämnar henne. Hon sätter sig lugnt för att vaka vid Alexejs sjuksäng. Dennes jämmer och klagan har avtagit något och tystnar helt när han småningom faller i sömn.*)

Scen 2. Biskopshuset i Sankt Petersburg.

Biskop Hermogen och fader Illiodor sitter avvaktande vid ett bord.

Illiodor Tror ni han kommer?
Hermogen Han måste komma.
Illiodor Han är nog medveten om att han bara får fler fiender hela tiden.
Hermogen Desto tidigare måste han försvinna. Ju förr han försvinner, desto bättre för honom själv. Det är min plikt att varna honom.
Illiodor Och om han protesterar?
Hermogen Desto värre för honom själv. (*buller utanför*) Jag hör honom komma.

Rasputin (*störtar bullersamt in, fortfarande ganska drucken*) Här är jag, era skenheliga hycklare! Vad ville ni mig?

Hermogen Broder Grisjka, ni måste försvinna.

Rasputin För gott?

Hermogen Åtminstone ända till Sibirien.

Rasputin Och om jag vägrar?

Hermogen Då riskerar ni att bli mördad och att dra hela tsarfamiljen och hela Ryssland med i ert eget fördärv.

Rasputin Ha-ha! (*skrattar kort, hårt och hjärtlöst*) Vad vet ni om mitt fördärv?

Hermogen Inte mycket, men andra vet desto mera.

Rasputin Vad har ni då med mitt så kallade fördärv att göra om ni inte vet något om saken?

Hermogen Vårt samvete och vårt ansvar inför vår heliga kyrka förpliktar oss att ingripa. Med ert leverne här i Petersburg komprometterar ni allt heligt i Ryssland och i synnerhet det heligaste av allt: kyrkan och tsaren.

Rasputin (*vrålar*) Ha! Vad som är heligt kan inte komprometteras!

Hermogen Varför gör ni det då?

Rasputin (*svarar inte, vänder sig till Illiodor*) Har du också vänt dig emot mig, Judas?

Illiodor Jag heter Illiodor. Jag var din bästa vän, men du har förrått mig.

Rasputin (*vrålar*) Ha! Vem var det som förrådde vem egentligen?

Illiodor (*upprörd*) Du förrådde vårt gemensamma helighetsideal med att föredra ett liderligt utsvävande liv med horor och mätresser framför mig!

Rasputin (*giftigt*) Är det då mitt fel att du var impotent?

Hermogen Broder Grisjka, ni ser inte själv vilken skada ni gör er skyldig till.

Rasputin Skada? Jag är den enda i hela Ryssland som kunde rädda livet på tsarevitj!

Hermogen När han kanske borde ha fått dö.

Rasputin Det skall tsarevnan få höra.

Illiodor (*kan inte hålla sig*) Skvallerbytta! Så fort någon vågar beskylla dig för något går du till din matiusjka och gråter i hennes kjolar i stället för att bemöta anklagelserna som en man!

Rasputin Har jag inte rätt att försvara mig?

Hermogen Med sådana medel, Rasputin? Utnyttja tsarevnan för dina egna syften?

Rasputin (*vrålar*) Jag måste få försvara mig!

Hermogen Och därmed kompromettera hela tsarfamiljen?

Rasputin Det är bara de som är goda mot mig!

Hermogen Vet du vad sådant kallas?

Rasputin (*föraktfullt*) Vad menar du med 'sådant'?

Hermogen Att använda ditt inflytande över tsarevitj som hållhake på tsarfamiljen?

Rasputin Vad vågar du insinuera, din loppa?

Hermogen Sådant kallas rent och slätt för utpressning.

Rasputin (*flyger upp och tar strupgrepp på biskopen*) Era värdelösa billiga kryp!

Illiodor (*flyger på Rasputin och griper honom om halsen*) Stryp inte biskopen, din fähund!

Rasputin (*får båda prelaterna över sig*) Släpp mig, era idioter!

(*de brottas under flåsanden, stönanden och stånkanden.*)

Rasputin (*lyckas befria sig och ställer sig hotande med båda nävarna knutna, beredd på en ny attack*) Den som dödar mig tar livet av Ryssland!

(*Hermogen och Illiodor är skräckslagna.*)

Hermogen Broder Grisjka, vi ville bara be dig lämna Petersburg.

Rasputin (*spottande av ilska*) Vill ni bli av med mig, va?

Illiodor Hela Ryssland vill bli av med dig utom tsarfamiljen. Hela Ryssland känner att du stinker utom tsarfamiljen.

Rasputin Jaså! Och skulle jag då överge tsarfamiljen? Tror ni jag är så dum?

Hermogen (trött) Om du inte gör det börjar hela Ryssland hata tsarfamiljen som det hatar dig.

Rasputin Om jag lämnar tsarfamiljen blöder tsarevitj ihjäl sig!

Hermogen Det är hans problem i så fall.

Rasputin Om jag lämnar tsarfamiljen kan ingenting rädda tsarfamiljen eller Ryssland! Det är bara jag som kan det!

Hermogen Tror du verkligen det?

Rasputin Jag vet det!

Illiodor Du är storhetsvansinnig!

Rasputin Och ni är nedriga föraktliga och omoraliska kryp som kan med att lyssna på vanligt destruktivt och tanklöst förtal!

Illiodor Hela Ryssland vet att alla huvudstadens damer skryter med att ha dig till sin älskare och i synnerhet alla gifta societetsdamer.

Rasputin Jag frälser dem! Jag hjälper dem! Om man inte syndar har man ingenting att bli frälst ifrån!

Hermogen Hjälper du även tsarevnan och hennes döttrar till synd?

Rasputin (på sin vakt) Vem säger det?

Hermogen Hela den ryska pressen.

Rasputin Hela ryska pressen ljuger. Den består av bara lögnare som njuter av att skandalisera vem som helst som bara står tillräckligt högt upp, ju högre upp desto bättre! De är alla gamar och schakaler! Ingen respekterar tsarfamiljen högre än jag.

Hermogen Men du förför alla andra. Därför tror hela Ryssland att du förfört hela tsarfamiljen.

Rasputin Det är lögn! Jag är deras bästa moraliska stöd! Det är bara den mänskliga låghetens röst som ni lyssnar till och begår misstaget att ta på allvar! Det är bara avund och illasinnad lögn!

Illiodor (skrattar) Hör på den!

Rasputin (drämmer till honom) Du skrattar inte åt min helighet en gång till!

Illiodor (drar sig förskräckt undan, blödande) Du slog mig!

Rasputin Jag ska slå ihjäl dig om du vågar antasta mig en gång till.

Hermogen Rasputin, det är bäst att du återvänder till Sibirien.

Rasputin Tsarfamiljen behöver mig här. Annars dör tsarevitj. De skulle aldrig tillåta mig att lämna dem.

Hermogen Jag ber dig, broder Grisjka, res. Ge Ryssland och tsarfamiljen en chans. Om de verkligen behöver dig kallar de dig tillbaka.

Rasputin Nåväl, jag ska resa. Men de kallar mig tillbaka.

Hermogen Låt dem göra det i så fall, men res.

Rasputin Jag ska resa. (*går mot dörren, öppnar dörren och går nästan ut, vänder sig i dörren och höjer knytnäven en sista gång*) Men skyll inte på mig sedan!

(*smäller igen dörren efter sig*)

Hermogen (sätter sig med en djup suck)

Illiodor Tror ni han kommer tillbaka?

Hermogen Jag är rädd att han gör det. Han är som en naturkraft som ingenting kan hålla tillbaka. Han bara väller fram ändå precis som den kommande revolutionen. Och det är vi och tsardömet som blir denna naturkataklisms främsta offer. Därefter kan ingenting rädda folket från ett djuriskt förtryck utan like.

Illiodor Finns det inget hopp?

Hermogen För Ryssland har det aldrig funnits något hopp.

(*knäpper resignerat händerna. De sitter precis som vid scenens början.*)

Scen 3. Änkekejsarinnan Maria Fjodorovnas (Dagmars) gemak.
Kejsarmodern sitter ängsligt i en soffa och vrider sina händer
när det knackar försynt på dörren.

Dagmar Kom in! (*Premiärminister Kokovtsev, en gammal försiktig man, träder in.*)
Jag har väntat er, minister Kokovtsev.

Kokovtsev (med böjt huvud) Jag står fullkomligt till hennes höghet änkekejsarinnans tjänst.

Dagmar Vad är det egentligen som försiggår inom min sons familj? Vad är det för skandaler som alla talar om och som det tydligen är högsta modet att tala om i huvudstaden? I centrum för dem lär det stå en sibirisk slusk som heter Rasputin.

Kokovtsev Han är verkligen en slusk, madame.

Dagmar Varför tar då min son emot honom?

Kokovtsev Er son tar inte emot honom, madame. Det är er sonhustru.

Dagmar Den där tyskan igen! Vet hon inte vilka problem hon ställer till med?

Kokovtsev Hon bryr sig inte om det, madame.

Dagmar Hon måste bryr sig om det! Hon är ju Rysslands kejsarinna! – Varför bryr hon sig inte om det? Har hon verkligen fallit för den där bonntjyven?

Kokovtsev Nej, madame.

Dagmar Vad är det då?

Kokovtsev En statshemlighet, madame.

Dagmar Det tycks vara en väl dold hemlighet för min son och den där tyskan att hela Ryssland skriker om Rasputins skandaler och om hans förhållanden med tsarevnan och mina sondöttrar, vilket alla hör utom min son och den där omöjliga tyskan!

Kokovtsev Det är värre än så, madame.

Dagmar Kan det vara värre?

Kokovtsev Hennes kejserliga höghet Alexandra är beroende av Rasputin.

Dagmar Och hur kan en rysk kejsarinna vara beroende av en sibirisk tölp och äventyrare och religiös charlatan som bara tänker på sex? Ger han henne droger?

Kokovtsev Det är värre än så, madame.

Dagmar Ni gör mig alldeles ifrån mig med era menande insinuationer som inte säger någonting. Vad vet ni, Rysslands premiärminister, som inte modern till tsaren av Ryssland vet?

Kokovtsev Tyvärr vet jag för litet själv.

Dagmar Vad vet ni då?

Kokovtsev Jag har skäl att anta att det har med tronföljarens hemlighetsfulla sjukdom att göra. Den där sibiriske bonden lär ha en faktisk undergörande verkan på tsarevitj när han är sjuk.

Dagmar Det vore bättre om tsarevitj dog än att Rasputin fick makt över Alexandra!

Kokovtsev Säg det till hennes kejserliga höghet själv, madame.

Dagmar Det vet ni att jag aldrig kan göra. Jag är moder själv.

Kokovtsev En moders kärlek ursäktar allt. Så resonerar även kejsarinnan. Rasputin har råkat rädda hennes sons liv. Därför tillåter kejsarinnan Rasputin allt. Därför kan även Rasputin avskeda ministrar, ty kejsarinnans kärlek för sin son är mäktigare än tsaren.

Dagmar Jag börjar gradvis inse vilket olösligt dilemma vi står inför. Tsarevitj är ju dessutom en så klok och intagande personlighet. Men har då denne vidrige illaluktande Rasputin en sådan makt?

Kokovtsev Ett ord i morgon från Rasputin till tsarevnan om att jag varit här, och jag är avskedad i övermorgon.

Dagmar Men han är ju ett monster! Han sväljer ju hela Ryssland i sin egen monstrositet!

Kokovtsev Vem kan hindra det så länge tsarevitj lever och så länge hans föräldrar därför behöver Rasputin?

Dagmar Det verkar med andra ord hopplöst?

Kokovtsev Fullständigt hopplöst. Det insåg tsaren själv redan för åratals sedan.

Dagmar Så det är bara att vänta på undergången?

Kokovtsev Undergången eller befrielsen – det är frågan. Min företrädare blev mördad. Han var ändå mycket duglig, men han tyckte inte om Rasputin. Jag slipper vara premiärminister mer än något år och blir sannolikt också avskedad emedan jag inte tycker om Rasputin. Och så kommer det att vara med Rysslands regeringar så länge Rasputin lever.

Dagmar Och om han dör?

Kokovtsev Han har redan levat för länge. Den skada han gjort för tsarens anseende kan aldrig göras ogjord.

Dagmar (sätter sig suckande) Tack, Kokovtsev. Ni kan gå.

Kokovtsev Kan jag göra något mera, madame?

Dagmar Det enda vi alla kan göra, som är goda och hederliga människor, är att inte själva bli delaktiga i ondskan med att försvara oss mot den med dess egna medel. Vi måste i stället nöja oss med att ha tålmod, hålla ögonen öppna, genomskåda vad som sker och vittna därom inför framtiden, om vi kan.

Kokovtsev Allt är möjligt för den som blott kan överleva.

Dagmar Att överleva, Kokovtsev, kommer inför vad som stundar nog att bli det svåraste av allt. Ty vem kan leva om Gud dör?

Kokovtsev Vem kan väl döda Gud, madame?

Dagmar Rasputin med sin andliga våldtäkt och revolutionärerna med sin fysiska.

Kokovtsev Kan de våldtaga Gud?

Dagmar De håller på med att våldtaga allt heligt i Ryssland, och det var i Ryssland som Dostojevskij sade att Gud bodde.

Kokovtsev Då flyttar han väl någon annanstans.

Dagmar Ja, Kokovtsev, och det blir väl då det enda sättet att överleva: att med Gud överge Ryssland. Tack, Kokovtsev.

Kokovtsev (bugar sig) Adjö, madame. (går)

Dagmar (ensam) Jag kan tala med min son, men vad hjälper det? Som danska har jag ju aldrig kunnat tala med den där tyskan.

Scen 4. Peterhof. Tsarens middagsbord.
Alexandra och döttrarna sitter till bords och väntar. Tsaren syns inte till.
Tryckande tystnad.

Olga Varför kommer inte far?

Marie Han bryr sig alldeles för mycket om att österrikarna bråkar med serberna.

Alexandra Tatiana, vill du gå och hämta far?
(*Tatiana reser sig upp och möter tsaren vid dörren. Han ser blek ut.*)

Alexandra Vad är det, Nikolaj?

Nikolaj Kusin Willy har just förklarat Ryssland krig.

Alexandra Är det sant?

Nikolaj Jag är rädd för det.

Alexandra Men varför? Vad ont har vi gjort honom? Vad ont har ryssarna gjort tyskarna?

Nikolaj Jag är rädd att det är en lång historia. Allt började med det där mordet på österrikiske tronföljaren.

Alexandra Ja, men vad har Tyskland och Ryssland med Österrike att göra?

Nikolaj Vi var i allians med Serbien. Österrike gav Serbien ett hotfullt ultimatum. På min inrådan svarade Serbien tillmötesgående. Ändå förklarade Österrike Serbien krig. Då måste jag ju mobilisera vid österrikiska gränsen medan jag ber kusin Willy medla. I stället för att medla befaller han mig att upphöra med mobiliseringen. Den hade då redan pågått i fem dagar, och jag kunde omöjligt dra den tillbaka. Det var ändå bara en mobilisering. Plötsligt förklarar kusin Willy mig då krig. Hur tänker en sådan man, Alix?

Alexandra Han är inte klok.

Nikolaj Nej, jag är rädd för det. I och med detta drar han in hela Europa i en oöverskådlig olycka. Vad tror han sig kunna vinna med det utom miljoner tyskar, ryssar och österrikare döda för ingenting?

Alexandra Han är omogen och övermodig. En sådan man borde aldrig ha fått bli kejsare.

Nikolaj Tyvärr är han kejsare, och han har förklarat världen krig. Tyvärr tror jag, Alix, att det ändå ligger någonting i det där med börd och anor. Familjen Romanov har härskat i Ryssland i tre hundra år och har utvecklats till en lika fredlig monarki som England. Min far tillät aldrig krig, och själv önskade jag det ännu mindre. Hohenzollern blev Tysklands kejsarfamilj för bara drygt fyrtio år sedan, vägen för dem till makten gick via krig mot Danmark, Österrike och Frankrike och över ruinen av det bayerska konungahuset Wittelsbach, och kaiser Wilhelm körde till och med över sitt eget rikets grundare Bismarck. Han tvingade mig till kriget mot Japan, och nu startar han själv detta krig mot mig. Vad anser du om saken?

Alexandra (omfamnar honom ömt) Jag önskar att du och Ryssland kunde glömma och förlåta att jag är tyska.

Nikolaj Min ängel, du är den godaste och modigaste tsarevna Ryssland någonsin har haft.

Alexandra Men också den mest lidande.

Nikolaj Om någonting förenar oss så är det den son som vi har att leva för.

Anastasia Och vi då?

Tatiana, Olga, Mari (skyndar fram och omfamnar föräldrarna) Vi älskar honom också!

Nikolaj Om det är något jag är stolt över här i livet så är det min egen familj. Även om vi förlorar hela världen så har vi alltid varandra. *(till Alexandra)* Tvärtom är det med kusin Willy. Han har gjort bort sig och mest av allt inför sin egen familj. Nu blir den familjen stämplad av historien som bara föraktliga, nyrika, omdömeslösa uppkomlingar. Men vi har tre hundra års erfarenheter att leva upp till, och vi skall hedra våra förfäder med ära, även om vi bara blir martyrer.

Alexandra Martyrer?

Nikolaj Min käraste, Ryssland är inte moget för krig, och det vet kaiser Wilhelm. Bara därför har han vågat inleda det. Han har tänt stubinen till en krutdurk som kommer att spränga både Tyskland, Österrike och Ryssland i luften.

Alexandra Och om jag känner honom rätt kommer han att ge sina generaler skulden.

Nikolaj Ja. Endast en ansvarslös odåga kan göra någonting sådant.

Alexandra Vad tänker du göra?

Nikolaj Jag måste träffa mina ministrar.

Alexandra Och middagen?

Nikolaj Idag är jag rädd att ni måste inta den utan mitt sällskap.

(smeker Alexandra till avsked, ger sina döttrar en sista kram, och går.)

Anastasia Blir det krig nu, *maman*?

Alexandra Ja. Vår egen släkt drar ut i krig mot oss och utan anledning. Men en sak är mycket förbryllande.

Tatiana Vad då, *maman*?

Alexandra Att någon försökte mörda Rasputin samtidigt som Österrikes tronarvinge blev mördad.

Olga Tänk inte mera på Rasputin, *maman*. Han är i Sibirien nu.

Alexandra Ja, men han kommer tillbaka. Han dör inte lika lätt som vi monarker.
(*Middagen bäres in, och de inleder måltiden.*)

Akt III scen 1.

Restaurant Jar i Moskva, en överdådig restaurang med många glada gäster, alla i god ställning och välklädda. Rasputin kommer till restaurangen, färdigt påstruken, klädd i sin sidenskjorta visserligen men ovårdad och tilltufsad av sina egna rumlerier.

Kyparen Ett bord, herrn?

Rasputin Vad tror du annars jag kom hit för, din fjant? Låt mig sitta där bredvid damerna.

(*tränger sig in i närheten till några mycket fina unga damer.*)

Kyparen (till hovmästaren, bekymrad) Han bara kom och trängde sig på.

hovmästaren Vem är han?

Kyparen Jag vet inte.

hovmästaren Om han inte beställer får han gå.

Kyparen (till Rasputin, som redan börjat intressera sig för damerna) Vad behagas, herrn?

Rasputin Champagne! Och jag bjuder hela krogen!

hovmästaren (kommer fram) Kan ni betala?

Rasputin (tar fram en näve med sedlar, kastar ut dem, ropar) Jag bjuder hela krogen!

hovmästaren (till kyparen, som ängsligt samlar upp de sedlar han kommer åt) Ge honom champagne tills han storknar. (*hovmästaren och kyparen ut.*)

Rasputin (till de båda damerna) Vad heter ni, små nippertippor? (*Damerna ignorerar honom demonstrativt.*) Vet ni vem jag är? Kanske inte? Nå, ska jag kanske tala om det? (*ju mer damerna ignorerar honom, desto angelägnare blir han.*) Ni kan aldrig gissa vem jag är. Nu spricker ni väl av nyfikenhet! Nåväl, jag ska avslöja det bara för er. (*intimt, nästan viskande*) Jag är Messias.

den ena damen (smått road) Messias tycks vara full idag. (*fnittrar med den andra.*)

Rasputin Sköna jungfru, ni hädar! Messias är aldrig full! (*Champagnen kommer.*)

Får jag bjuda på litet champagne? (*med hög röst*) Jag bjuder hela krogen!

en herre på andra sidan Om ni är Messias, så är jag Ivan den Förskräcklige!

Rasputin (med övertygelse) Tror ni då inte att jag är Messias? Sannerligen, sannerligen säger jag eder: jag är Rysslands heligaste man, och utan mig faller Ryssland!

en röst bland gästerna Det är Grigorij Rasputin, tsarens galne favorit.

en annan Då får vi kanske litet underhållning. (*vänder sig om mot Rasputin.*)

Rasputin (reser sig) I klentrogne, ni vågar tvivla på mitt ärliga uppsåt? Ve eder! Ve dig, o Ryssland, som vägrar ta din egen olycka på allvar!

den andre Rysslands olycka är väl du då, Rasputin. (*har roligt med de andra.*)

Rasputin Sannerligen säger jag eder; jag är Rysslands frälsning!

den andre Frälser du då Ryssland med din syndfullhet, o Rasputin? (*skratt*)

Rasputin (faller på knä) Ni känner mig icke, I syndfulle lastens barn! Jag krälar i stoftet för er! Jag tar på mig alla Rysslands synder! Mera champagne! (*griper flaskan, reser sig och dricker.*)

en röst (roat) Drick mera champagne, Rasputin!

Rasputin Ni anar inte vem jag är. Ni anar inte vilka krafter som bor i mig. Jag kan se allt. Jag är den ende som ser vidden av Rysslands hela olycka. Med mig står och faller tsaren! Er tronföljares liv ligger i mina händer! Jag håller hela världens öde i min hand! Ve eder för att ni inte litar på mig!

en röst Kasta ut honom ur Ryssland, så blir vi kanske av med tsardömet också.
Rasputin (vänder sig ursinnigt till denne) Jag vet vem du är, din onde bolsjevik! Ditt liv kommer att dränkas i det blod som du kräver av miljoner oskyldiga offer för diktaturens meningslösa vrede!

rösten Kasta ut honom!

en annan Nej, tala till oss, Rasputin!

en tredje Drick mera champagne! *(Man räcker en ny flaska till Rasputin; han dricker.)*
Rasputin (extatiskt) Jag bjuder hela krogen!
(Alla gäster är mycket roade; kyparen och hovmästaren betraktar scenen med oro.)

herren på andra sidan Berätta för oss om tsaren. Är det sant att tsarevnan är er älskarinna?
Rasputin (vänder sig passionerat till damerna) Ni tar mig inte på allvar. Ni tror inte att jag är den jag är. Men jag lovar er! Jag besvär er! Se inte på mig så där! Jag är inte full! Jag är inte skrämmande! Jag är bara uppriktig! *(Damerna reser sig och vill gå.)* Nej! Ni får inte gå! Ni ska få ett tecken! Ingen kan motstå mig i längden! Att få älska med mig är det heligaste av alla privilegier! Nej! Gå inte! Är jag kanske inte god nog åt er? *(kränger av sig skjortan och blottar sitt håriga ludna bröst)* Vad har ni emot en hederlig äkta ryss? Vad är det för fel på mina underbara äkta känslor?

en gäst Dansa för oss, Rasputin!

Rasputin Vafalls?

en annan Drick mera champagne!
Rasputin (reser sig i sin fulla längd. Nu först börjar han verka farlig.)
 Champagne? Nej, jag ska ha vodka. *(vrålar)* Jag bjuder hela kro-o-o-o-o-o-gen!
(kastar av sig byxorna och börjar dansa spritt naken medan han sjunger:)
 Allt jag äger hör dig till,
 o Jesus, milde Herre kär!
 Mitt hjärta dricker dig nu till
 med alla mina sinnliga begär!
(Många restauranggäster jublar och applåderar och ropar: "Mera! Mera!")

Rasputin (dansar vilt och sjunger) Gud beskydde Ryssland och vår tsar
 och give honom många heliga små barn!
 Han knulle friskt tsaritsan och vartenda skarn,
 på det att han må bli de flestas lille far!
(tömmer ett glas, kastar det bakom sig utan att sikta, skriker och hojtar, tjoar och tjimmar, slår i händerna, och börjar plötsligt jaga de båda unga damerna runt bordet, högljutt tjoande, fullständigt galen.)
hovmästaren (till kyparen) Det här går för långt. Kalla på polisen. *(Kyparen rusar ut.)*
(Restauranggästerna visar blandade känslor: de skrattar antingen ihjäl sig, är dödligt förskräckta, är djupt generade eller ropar entusiastiskt: "Mera! Mera!")
Rasputin (jublande, naken, med flaskan i handen) Tsaritsan skriver kärleksbrev till mig!
 Hon älskar mig! Hon vill knulla med hela Ryssland!
(Poliskonstaplar kommer. Några pressfotografer kommer och fotograferar med blix.)

en journalist En bild till! Så där! *(till gästerna)* Vad sade han om tsaren? Vad sade han om kejsarinnan?
Rasputin (gör motstånd mot poliserna) Ni vågar inte röra mig, tsarens högra hand!
(kämpar mot dem) Än är kriget inte slut! Historien kommer att sopa undan er alla som gatsmuts!

en polis Slå ihjäl honom! *(en polis drämmer en öppnad champagnebutelj i huvudet på Rasputin. Denne domnar av fullständigt.)* Bär ut honom!

herren på andra sidan Skicka hem honom till tsaren.

en gäst Skandal! Skandal!

en upprörd dam Jag går aldrig hit mera!

hovmästaren Lugna er, gott folk! Det var bara ett litet intermezzo! En gäst fick för mycket och har nu avlägsnats, och det var inte alls Rasputin! Allt är som vanligt! Bry er inte om det! (*lyckas lugna ner gästerna, som fortsätter sitt restaurangbesök som om ingenting hänt, medan den nakne Rasputin bärs ut av fyra poliser.*)

Scen 2. Tsarens arbetsrum, tsaren vid sitt skrivbord.

Nikolaj Detta förbannade krig! Vad har England och Frankrike och mina onklar egentligen lurat mig in i? Och min fru som vägrar tro att det var Rasputin som gick bärsärkargång på en restaurang i Moskva! Hon påstår att man fotograferat hans dubbelgångare! Men utan honom dör tsarevitj. Ja, vad är det?

(*Den gamle hovmannen Fredericks kommer in.*)

Fredericks Den galne fyllhunden är här, ers majestät.

Nikolaj Bra. Visa in det lurviga odjuret.

(*Fredericks avlägsnar sig. Rasputin kommer in med en ömklig uppsyn.*)

Rasputin (skyndar fram för att fatta tsarens hand) Lille far, jag är så glad att jag är hemma hos er igen!

Nikolaj (drar sig tillbaka, som inför en vämjelig insekt)(hårt) Vad gjorde du i Moskva?

Rasputin (blir rädd och blir ännu mera vämjelig)

Nikolaj (rasande, pekar mot utgången) Ut! (*Rasputin skyndar skräckslagen ut.*)

(*Tsarens ögon flamlar ännu av vrede när Alexandra kommer in.*)

Alexandra Jag såg vår vän skynda sig bort härifrån som om han blivit slagen. Vad har du gjort mot honom?

Nikolaj Han har dragit vår familj i smutsen inför hela Rysslands blickar!

Alexandra Vad menar du? Vill du att vår son skall dö?

Nikolaj Vi befinner oss i krig, Alix. Vi kan inte ha medömkan med våra fiender.

Alexandra Min Grisjka är vår vän! Du får inte skrämman bort honom!

Nikolaj Han gör vår ställning löjlig inför hela Ryssland! Han hånar oss bakom vår rygg! Han publicerar dina brev till honom i pressen!

Alexandra Du måste mena någon annan. Och varför vill du inte längre låta mig veta vad som händer i kriget? Varför vill du inte längre dela dina tankar med mig? Har jag även för dig blivit till en förhatlig tyska?

Nikolaj (omfamnar henne) Alix, det är det här olyckliga kriget som kommit emellan oss. Vi får inte låta det splittra vår familj, som det splittrat hela Europa. Vad tusan skulle den där Willy tvinga mig till krig för!

Alexandra Han skrev att du kunde avstyra det.

Nikolaj Du bad mig själv att inte besvara hans sista telegram.

Alexandra Du försökte själv återkalla mobiliseringen.

Nikolaj Generalerna hade redan satt i gång. Den kunde inte återkallas.

Alexandra Är du då inte Rysslands tsar och världens mäktigaste man?

Nikolaj Jag trodde att jag var det tills kriget bröt ut mot min egen vilja.

(*Fredericks visar sig igen.*) Ja, vad är det, Fredericks?

Fredericks Er kusin Sandro är här.

Nikolaj Sandro! Min bästa vän! Lämna oss ensamma, Alix, bara för ett ögonblick.

Alexandra Ja, käraste, han kan hjälpa dig. Men bannlys inte Rasputin.

Nikolaj Du får behålla honom, men håll honom för dig själv. Jag vill inte se honom längre. (*Alexandra går. Sandro, storfurst Alexander Mikhailovitj, kommer in.*)

Sandro (frågande) Ett äktenskapsgräl? Mellan världens trognaste äkta par?

Nikolaj Det är den senaste Rasputinskandalen.

Sandro Nicky, Ryssland störtar samman, armén disintegrerar, dina soldater svälter ihjäl längs hela fronten, alla Rysslands ammunitionsfabriker utsätts för tyskt

sabotage, vi förlorar hundra tusen man i ett enda slag, och du grälar med Alix om hennes beroende av en obscen charlatan!

Nikolaj Det är inte Alix. Det är vår son.

Sandro Tror du han någonsin kan bli tsar?

Nikolaj Han är vår son.

Sandro Är han viktigare än det Ryssland som förblöder? Är hans liv viktigare än 160 miljoner ryska undersåtar?

Nikolaj Vad begär du av mig? Att min ende son skall dö?

Sandro Jag begär reformer! Jag begär handfasthet och beslutsamhet! Jag begär kompetenta ministrar som gör någonting! Jag begär en regering som inte bara säger ja till allt vad Frankrike och England begär!

Nikolaj Du begär en revolution. Amerika har alldeles förstört dig, Sandro.

Sandro Skyll på Amerika! Ser du inte att du är blind? Ser du inte att du blivit förd bakom ljuset av dina egna odugliga farbröder och storfurst Nikolaj?

Nikolaj Sandro, jag ser mycket mer än du tror. Men jag har en gång för alla valt min väg, och den har jag bara att följa.

Sandro Och vad är din väg?

Nikolaj Att vara mänsklig.

Sandro Och vad är det att vara mänsklig?

Nikolaj Att inte ge efter för tidens omänsklighet. Att inte överge vår egen familjs heder och ära och ädla traditioner. Att inte ge efter för destruktiva förändringar. Att förbli de gamla idealen trogen.

Sandro De gamla idealen? Drottning Viktoria? Du var alltid en gentleman, Nikolaj, men en härskare har inte rätt att vara mänsklig.

Nikolaj Även en härskare är blott en människa, Sandro. Även en härskare måste lyda under ödets outrannsakliga lagar.

Sandro Du har redan givit upp! Du är alldeles för beskedlig! Du är ju rentav défaitistisk!

Nikolaj Nej, Sandro, men jag har gjort mitt val. Om jag vore en riktig härskare och en sann politisk maktmänniska, så lät jag min son dö. Jag lät honom blöda ihjäl vid nästa anfall, och jag besparade mig själv därigenom och min maka och även min son utsägliga lidanden, och samtidigt kunde jag bli kvitt Rasputin för alltid och koncentrera mig helt på regerandet. Det är vad min far och Peter den store och Ivan den förskräcklige skulle ha gjort om de hade en enda son som var blödarsjuk. Jag borde kanske själv ändra tronföljden till förmån för min bror Mikaels familj. Men skulle du själv kunna överge din ende son hur sjuk han än var? Skulle du själv kunna avstå från din egen mänsklighet i ett sådant läge? Alexej är mitt kött och blod, han är min ende son, och jag är tsar. Han har rätt att få ärva tronen hur sjuk han än är. Jag har inte rätt att förneka honom hans lagliga rätt. När han dör på ett naturligt sätt kan vi ta ställning till en ändring av tronföljden till andra Romanovars fördel, men aldrig före det, och Gud give att jag själv dör före det. Så länge han lever måste min sons hälsa prioriteras framför allt annat i världen från vår sida. Den där Rasputin har räddat livet på honom och är kanske därför outhärlig för min sons liv. Därför måste vi tåla honom vad han än gör. Det spelar ingen roll hur mycket alla världens revolutionärer använder hans exempel som skymfpropaganda mot oss. Ju sjukare min son är, desto mera måste jag leva för honom. Det är inte ens något frivilligt val från min sida. Själva naturens och livets innersta lagar förpliktar mig till det. Kan du förstå det?

Sandro Jag kan försöka, men det kommer att ta tid. Och medan tiden går disintegrerar Ryssland.

Nikolaj Låt Ryssland disintegrera. Min mänskliga plikt är viktigare.

Sandro Vart den än för dig?

Nikolaj Vart den än för mig.

Sandro Farväl, Nicky. Vi kanske inte ses mera.
Nikolaj Kriget träder mellan oss alla och tycks göra alla människor till främlingar för varandra, även oss två, fastän vi är både kusiner och svågrar. Låt mig få omfamna dig. *(De omfamnas. Tsaren kysser honom.)*
Ta väl vara på min syster vad som än händer.
Sandro Vad som än händer. *(överbäddad av rörelse skyndar han ut.)*
Nikolaj (när han gått) Min bästa vän och käraste kusin, farväl.
(återgår till skrivbordsarbetet.)

Scen 3. Alexanderpalatset i Petrograd, september 1915.

Ministerrådet. Ministrarna sitter vid ett långt bord med tsaren vid ändan.

General Polivanov (aggressiv krigsminister, reser sig) Mina herrar, nationen är i fara. Tyskarna har tagit Warszawa, och vi måste uppge Polen.

Sergius Witte (f.d. premiärminister, reser sig) Sade jag inte det? Jag var den förste som avrådde regeringen från att våga inlåta sig i kriget! Jag har alltid haft rätt, och därför gav mig hans majestät tsar Alexander III mig fullkomligt förtroende så länge han levde. Nu har vi haft krig i ett år, och det har bara gått illa, och värre kommer det att bli! Vi har slösat bort Rysslands bästa ungdom och flesta officerare som meningslös kanonmat åt tyskarna! Två miljoner har stupat, två och en halv miljoner har tagits till fånga, och fyra miljoner har blivit invalidiserade för livet! Vad tänker tsaren göra åt det, som mot min inrådan startade detta krig?

Nikolaj (sittande, lugnt) Witte, ni är inte minister längre. Jag ville aldrig kriget. Jag gav kontraorder efter mobiliseringen, men min regering övertalade mig att ta kontraordern tillbaka. Mina generaler vägrade utföra den. Hela Europa ville ha krig utom jag.

Witte Och jag och Rasputin. Han var den enda utom jag som vågade säga sanningen och avråda från kriget, och ändå var vi två varandras och Rysslands två värsta antagonister.

Goremykin (reser sig) Jag är en gammal man och trött men dock premiärminister och bör få yttra min mening som sådan. Jag anser att Ryssland håller på att offra ihjäl sig för Frankrike och England. När det gick bra för oss i Galizien och vi höll på att slå ut Österrike ur kriget så bad oss Frankrike att i stället koncentrera oss på Tyskland, med den påföljd att det ridderliga Ryssland lämnade Österrike i fred och lät det vara kvar i kriget, medan vi hurtigt angrep tyskarna med hästar och bajonetter, varpå tyskarna massakrerade en ny miljon av oss med sina artilleri- och kanonmurar. Vi har inte råd att fortsätta på detta sättet. Vi har inte råd att fortsätta offra ihjäl oss för Frankrikes och Englands intressen. Vi måste dra oss ut ur kriget innan allt är förlorat.

Nikolaj (reser sig) Mina herrar, allt vad ni säger känner jag redan till, och jag har redan fattat mitt beslut. Jag ersätter personligen general Nikolaj Nikolajevitj Romanov som överbefälhavare.

(Bestörtning bland ministrarna.)

Sazonov (utrikesminister) Ers majestät, det går inte an!

Rodzianko (Dumans president) Ni måste stanna i huvudstaden och leda regeringen.

Goremykin Ni kan inte svika oss!

Polivanov Om ni gör allvar av ert beslut satsar ni därmed allt och hela Ryssland på ett enda kort.

Nikolaj Det är vår enda chans.

Polivanov Ni vet inte vad ni gör! Hela fronten bryter samman, och armén möter bara nederlag. Sätter ni er i spetsen för armén får ni själv hela skulden för krigets utgång.

Nikolaj Hör ni också till dem, Polivanov, som ger upp så lätt och gärna låter hela världens tyskar och revolutionärer välla in i Ryssland, som de gjorde i Belgien?

Goremykin Vi måste avråda er å det bestämdaste!

Nikolaj Min maka blir kvar i Sankt Petersburg. Hon kan sköta regeringen bättre än jag.

Witte Bakom tsarevnan står den allsmäktige, självsvåldige och destruktive Rasputin.

Rodzianko Ni riskerar att få kaos i regeringen och i hela Ryssland!

Nikolaj Detta är min sista chans. Vi kan inte svika England och Frankrike. Vi kan inte ge efter för tyskarnas krigsgalenskap och förstörelselusta. Kaiserns övermod måste besegras! Det var han och inte jag som började detta krig, fastän han gav mig och sina generaler skulden. Skjut honom, inte mig. Jag måste ta på mig min del av ansvaret för de ryska arméer som finns kvar. Hellre dör jag med dem än överlever ett nederlag mot tyskarna.

Witte Hör! Hör!

Sazonov Låt honom resa. Han kan kanske faktiskt ge soldaterna litet ny moral.

Nikolaj Beslutet är redan fattat. Jag reser om två dagar. Det var allt, mina herrar.

Witte (enskilt till tsaren) För första gången i ditt liv är du modig, lille far. Men vågar du verkligen lämna tsarevnan ensam med Rasputin?

Nikolaj Jag litar på henne, ty hon är min hustru.

Witte Men Rasputin?

Nikolaj Låt Rasputin få spela teater, så är han nöjd. (*går*)

Polivanov Mina herrar, anser ni att det finns hopp?

Rodzianko Det finns hopp för Ryssland men ej för kejsaren.
(*De övriga reserverar sig, och scenen upplöses i allmänt mummel.*)

Scen 4. Tsarinnans *mauve boudoir* med den sjuke tsarevitj.
Hon vaknar vid hans säng. Rasputin inkommer.

Alexandra Min vän! Tack för att du kom! Han blöder fortfarande!

Rasputin Och tsaren är vid fronten. Allt är som det ska vara. Nu är vi ensamma med hela Ryssland.

Alexandra Min vän, vad menar ni?

Rasputin Är det bara näsblod?

Alexandra Ja, men han har blött kraftigt i flera dagar, och han är mycket svag. För det mesta är han medvetlös och vaknar till bara ibland för att mumla svagt. Men han älskar oss ännu.

Rasputin (reser sig i sin fulla längd över sängen, gör korstecknet över den medvetlösa tsarevitj.) Han sover. Var inte orolig. Allt är väl.

Alexandra Hur kan ni säga det när han blöder ihjäl?

Rasputin Hysch! Han sover. (*visar det sovande barnet för Alexandra.*)

Alexandra (lugnare) Han sover faktiskt.

Rasputin Sedan har jag bara några ärenden till er. Det är några ministrar som måste bort och några andra som måste tillsättas.

Alexandra Det kan bara tsaren göra.

Rasputin Han gör det om ni råder honom till det.

Alexandra Vad har ni då för önskningar?

Rasputin Sazonov måste bort, och Polivanov måste bort.

Alexandra Vad har de då gjort?

Rasputin De har förtalat mig.

Alexandra Vem är då ni, att utrikesministern och krigsministern måste avlägsnas för att de vågat ha synpunkter om er?

Rasputin Hysch! Väck inte det sovande barnet! Minns, att endast jag kan bevara honom vid liv. Minns, att om ni förlorar mig förlorar ni Ryssland. Utan mig finns det ingen längre som kan beskydda er. Jag är Ryssland, det gamla, heliga, odödliga, outsägligt sinnliga och livskraftiga Ryssland, men tsardömet är lika sjukt som tsarevitj här, och endast min sibiriska hälsa med de omätliga skogarnas fulla urkraft kan hjälpa honom. Utan mig är tsarfamiljen förlorad! Avskeda mina okunniga förtalare!

Alexandra Ja, Rasputin, men det blir inte lätt att finna ersättare.

Rasputin Det finns alltid ersättare. Jag föreslår de ofarliga Boris Stürmer och Alexander Protopopov.

Alexandra Min käre Rasputin, ni har då lösningar på alla problem.

(sätter sig genast ner och skriver brev. Rasputin går nöjd därifrån.)

Scen 5.

Felix Jussupov, storfurst Dimitrij och dumaledamoten Purisjkevitj.

Dimitrij Vi måste lyckas, Felix.

Purisjkevitj Allt hänger på dig.

Felix Ni kan vara lugna. Jag tänker inte svika min plikt.

Dimitrij Det är tur att han tycker om dig, Felix. Därmed blir du det perfekta lockbetet.

Purisjkevitj Här är nu de sockrade bakelserna. De är fyllda med cyankalium. Var och en av dem kan döda fem människor. För säkerhets skull har vi också preparerat den här Madeiran med cyankalium. Han tycker ju om cyankalium, jag menar Madeira. Han kan ju svälja ner bakelserna med den. Sjung vackert för honom, Felix.

Felix Jag kommer att sjunga vackrare, tala vackrare, vara vackrare och uppträda vackrare än under hela mitt liv. Detta blir mitt livs största roll.

Dimitrij Kom ihåg att du måste lyckas.

Purisjkevitj Vi kan inte misslyckas. Blir han besvärlig kommer vi ner och skjuter honom.

Felix Jag är också för säkerhets skull beväpnad, men han misstänker ingenting. Det är jag säker på.

Dimitrij Var inte för säker. Han har blivit nervös och osäker under den sista veckan och mera paranoid än någonsin. Han lär till och med ha skrivit ett testamente.

Purisjkevitj Kan Rasputin skriva?

Felix Nödtorftigt.

(Det ringer från porten.)

Felix Han är här! Fort! Göm er! *(Furst Dimitrij och Purisjkevitj springer upp för trapporna. Felix gör sig extra fin framför en spegel. Han har rykte om sig att vara den vackraste mannen i Europa. Han har nu fördubblat sin skönhet. Som en prins går han till dörren till vänster och öppnar den.)*

Välkommen, min bästa vän och beundrade välgörare!

(Rasputin kommer in klädd i sin finaste sidenskjorta men lika sluskig ändå.)

Rasputin Du smickrar mig, Felix.

Felix Jag har allt att tacka dig för.

Rasputin Så du pratar. Allt vad du har har du ärvt. Jag har ingenting att ge dig.

Felix Jo, din helighet, din vänskap och kontakten med Gud.

Rasputin Det sista kan inte överlåtas. Allt det andra bjuder jag på gratis. *(omfamnar honom passionerat)* Ack, min käraste gosse, allt har jag i världen utom din skönhet!

Felix (lyckas smidigt slinka undan hans omfamning utan att besvara den) Jag är rädd att den kan bli svår att överlåta åt andra.

Rasputin Alltså har vi båda något som den andra åtrår och som ej kan överlåtas! Vilken tillfällighet, min käraste gosse! *(vill omfamna honom på nytt.)*

Felix Vi har hela kvällen framför oss. Se, här har jag de läckraste bakelser som just nu existerar i Ryssland bakta enligt ett nytt recept. Du får äran att provsmaka dem. Ingen har någonsin smakat på dem förut. (*bjuder*)

Rasputin Jag är inte hungrig.

Felix (försöker igen) Man äter inte bakelser för att man är hungrig. Man äter dem för att det är gott. Hur kan du motstå dem?

Rasputin Jag kan motstå dem men inte dig.

Felix Men det är jag som bjuder på dem.

Rasputin Då så. (*tar två stycken och proppar i sig*) Mmm! Deliciöst!

Felix Säg mig nu: hur långt har du kommit med tsarevnan? Vad är senaste nytt från hovet?

Rasputin Mmm! Får jag en till! (*Felix bjuder, Rasputin mumsar.*) Mmm! En läckerbit!

Felix Tsarevnan eller bakelsen?

Rasputin Båda, men särskilt tsarevnan. Hon är oemotståndlig! En dag ska hon bli min, bara vi får tsaren ur vägen.

Felix Vad är det för fel på tsaren?

Rasputin Han är en menlös docka i tsarevnans händer. Det är hon som nu sköter om hela regeringen och staten medan kriget går åt helvete och tsaren får skulden därför. Rätt åt honom!

Felix (bjuder) Ät mera bakelser!

Rasputin Gärna! (*mumsar*) Har du ingenting att skölja ner dem med?

Felix Jodå. Jag har Rysslands finaste Madeira. (*häller upp åt honom*)

Rasputin (dricker begärligt, ingenting händer, Rasputin slänger glaset i väggen, rycker flaskan från Felix och dricker direkt ur flaskan.) Härligt! (*tar sig om halsen.*)

Felix Är något på tok?

Rasputin Inte alls. Bara lite halsbränna.

Felix Drick mera.

Rasputin Gärna! (*dricker direkt ur flaskan.*) Bakelserna är så förskräckligt läckra och sockersöta. Inte konstigt att man blir törstig. (*dricker mera.*)

Felix (torkar svetten ur pannan) Är du medveten om att jag är släkt med tsaren?

Rasputin Hela världen vet att du är svärson till tsarens svåger. Men jag litar på dig.

Felix Varför?

Rasputin Du är den siste i världen som skulle vilja mörda mig.

Felix Vem skulle vilja mörda dig?

Rasputin (börjar komma i gasen) Alla! Alla utom tsarevnan, tsarevitj och det stora okända outgrundliga Ryssland! Till och med tsaren skulle gärna bli av med mig. Men jag har vidtagit mina försiktighetsåtgärder.

Felix Hur då?

Rasputin Jag har skrivit ett testamente.

Felix Men du äger ju ingenting.

Rasputin Jo, min själ och Ryssland.

Felix Äger du Ryssland?

Rasputin Jag är Ryssland! Tänk alltid på det, Felix! Den som skadar mig skadar hela Ryssland. Endast om Ryssland själv dödar mig, alltså någon bonde eller arbetare, gör det ingenting. Men om en aristokrat lyckas döda mig är det ute med hela den ryska aristokratin. Men allra värst vore det om en medlem av den kejsarliga familjen skulle hitta på att döda mig.

Felix (blek) Hur så?

Rasputin Min vän, då skulle det inte finnas något hopp för vare sig kejsarfamiljen, aristokratin eller hela Ryssland. Då skulle dynastin Romanov utrotas inom två år, aristokratin utrotas inom tre och hela Ryssland drabbas av olycka för sjuttio år framåt. Endast den som skulle lyckas fly utomlands i tid skulle kunna klara sig. (*tar sig om halsen.*)

Felix Mår du bra, Rasputin?

Rasputin Det är bara halsen. Har du gjort något med mig?

Felix Hur så?

Rasputin Jag är så grymt törstig. *(dricker ur flaskan igen)*
Spela för mig, Felix! Sjung för mig! Sedan ska vi festa och ha roligt tillsammans!
Jag har alltid drömt om att få äga en vacker ung man som du. Vad är alla kvinnor i världen mot sann maskulin skönhet? Jag ger dig hela Ryssland, Felix, om du låter mig ligga med dig bara en enda oändlig ljuvlig och utsägligt sinnlig natt!

Felix Du är full, Rasputin.

Rasputin Nej, bara salig av hänförelse, lycka och gränslös åtrå! Sjung för mig, Felix!

Felix Är det sant att du legat med tsarevnan?

Rasputin Nej, alla kvinnor i världen utom henne, ty henne måste jag respektera. Annars vore jag inte helig.

Felix Hennes döttrar då?

Rasputin Dem måste jag också alltid respektera. Annars skulle jag förlora mitt oundgängliga inflytande.

Felix Men tsaren respekterar du inte.

Rasputin Nej, varför skulle jag det?

Felix Därför att han är helig.

Rasputin *(dumt)* Är han? – Du vet inte vad helighet är, Felix.

Felix Förklara för mig vad helighet är.

Rasputin Kom närmare.

Felix Varför?

Rasputin Kom, Felix! Jag vill dig inget illa. *(nästan viskar till honom)* Helighet är makt. Tsaren är maktlösast i hela Ryssland.

Felix Då ska jag be att få visa dig vad jag avser med helighet. Kom, Rasputin.

Rasputin Vad vill du visa mig?

Felix Se krucifixet här borta. *(Rasputin blir nyfiken, kommer fram, betraktar ett krucifix i ett skåp.)* Se den korsfäste, den förste martyren. *(med gäll röst)* Hela Ryssland är lika heligt, och heligast av alla är tsaren, ty du har gjort Ryssland och tsaren till martyrer för världen!

Rasputin *(vänder sig om)* Vad menar du?

Felix Här har du din helighet, Rasputin! *(har plötsligt fått fram en revolver och skjuter ner honom. Rasputin faller raklång över den lyxiga persiska mattan. Blod sipprar fram från under honom. Felix undersöker honom nervöst men noggrant.)*

Felix *(lågt först, sedan med stigande röst)* Han är död. Jag har dödat honom. Han är död. Han är död! Jag har dödat honom! Ryssland är räddat! Rasputin är död, och jag har dödat honom! *(börjar glad skynda upp för trappan.)*
(Plötsligt höjer Rasputin på huvudet, Felix märker det och skriker till, de betraktar varandra stint ett ögonblick, så rusar Rasputin plötsligt upp och kastar sig upp för trappan efter Felix.)

Felix *(skräckslagen)* Hjälp! Hjälp! *(Rasputin får grepp om honom och håller kvar honom.)*

Rasputin *(blodig, rosslande och hest)* Din djävul! Det är du och dina rikedomar som gör Ryssland och tsarfamiljen till martyrer! Du är dömd! Du och Ryssland, tsardömet och aristokratin är för evigt fördömda!

Felix Hjälp! Hjälp! *(Furst Dimitrij och Purisjkevitj kommer skyndande. Rasputin ser att trappvägen är blockerad och störtar i stället mot utgången.)*

Dimitrij Låt honom inte komma ut! Då skvallrar han för tsarevnan!

Purisjkevitj *(höjer en pistol)* Akta dig, Felix! *(Felix kastar sig undan. Purisjkevitj skjuter tre skott mot Rasputin. Det tredje träffar honom i ryggen, och han störtar samman på nytt, genomblodig.)*

Felix *(rusar fram med en stor batong, som han många gånger med all kraft bearbetar Rasputins huvud med.)*

Dimitrij Ta det lugnt, Felix. Han måste vara död nu.

Felix (i upplösningstillstånd) Han dör inte så lätt. Han har ätit och druckit cyankalium hela kvällen! Jag är inte säker på att han är död förrän han har en påle genom hjärtat!

Purisjkevitj Vad ska vi göra med liket?

Dimitrij Vi måste slänga honom i Nevan.

Felix (hysterisk) Bind honom i en säck, bind fast säcken i båda ändor, bind stenar vid säcken, borra hål i isen och sänk honom under isen! Annars kommer han bara tillbaka!

Dimitrij Om vi slänger honom i Nevan drunknar han säkert.

Purisjkevitj (tar tag i den bloddrypande, sönderslagna kroppen) Ta tag här! Han är tung.

(Purisjkevitj och storfurst Dimitrij bär ut kroppen.)

Felix (ifrån sig) Milde himmel! Vad ska tsaren säga när han får veta det?

Akt IV scen 1. Tsarskoje Zelo.

Tsaren och Alexandra i hennes *mauve boudoir*. Båda är utslitna.

Alexandra (liggande) Jag bad dig ju att han inte skulle få komma hit.

Nikolaj Jag gjorde allt jag kunde. Jag sade att du var sjuk. Vi kan inte hålla honom borta längre. Han är kanske nu min ende vän.

Alexandra Hans svärson mördade vår vän Rasputin!

Nikolaj Är han då ansvarig för det? Varken han eller hans dotter visste om det. Själv visste du att något inte stämde, och ändå varnade du inte Rasputin.

Alexandra Jag vet, men han kommer bara för att skälla ut oss igen, som alla andra.

Nikolaj Jag är här hos dig. Tappar han självbehärskningen får han gå. Men vi får aldrig glömma, att han menar bara väl.

Alexandra Nåja, släpp in honom då.

Nikolaj Fredericks, ni kan föra in min kusin.

(Den gamle kammarherren lyder. Storfurst Alexander Mikhailovitj föres in.)

Sandro Nicky! *(Kusinerna omfamnas.)* Det var alltför länge sedan! Men jag ville tala med Alix ensam.

Nikolaj Alix mår inte riktigt bra. Hon bad mig hålla oss sällskap.

Sandro (går fram till tsarevnan) Alix, jag beklagar att jag måste insistera på detta samtal, men ni har inte många vänner kvar.

Alexandra Kommer du att banna oss som alla andra?

Sandro Nej, jag kommer för att varna er. Det kan inte fortsätta så här. Rasputin är död, och ni betar er som om han fortfarande spökade.

Alexandra Försvarar du mordet på honom?

Nikolaj Alexander, det är inte tillåtet för någon att mörda, vare sig han är storfurste eller bonde. Du måste förstå att din svärson och storfurst Dimitrij och den där dumamedlemmen måste bli straffade för mordet.

Sandro Du har rätt, men genom att försvara Rasputin inför världen efter att han är död gör ni er omöjliga inför hela världen! Rasputins mördare firas som nationalhjältar! Och även om ni kan förvisa min svärson och storfurst Dimitrij så kan ni omöjligt komma åt en som nationalhjärte firad medlem av Duman!

Alexandra (till Nikolaj) Han försvarar vår väns mördare. Han är en skam för vår familj.

Sandro Er politik är en skam för Ryssland! Med att låta Rasputins ministrar vara kvar vid makten skämmer ni bara ut regeringen inför folket!

Nikolaj Sandro, Ryssland är i krig, vår ende son är sjuk, och Alix har förlorat sin bästa vän. Vi är dränkta i kriser.

Sandro Och Ryssland då? Ni tänker bara på er själva! Ryssland har inte bröd, döende flyktingströmmar väller in i miljoner från Polen, och strejkerna bara griper omkring sig. Ryssland blir mer och mer demoraliserat, kaotiskt och anarkistiskt. Med

att bara isolera er och tänka på er själva och blunda för verkligheten befordrar ni bara revolutionen! Hur tänker du egentligen, Nicky? Du bara tiger och fortsätter att tiga medan Ryssland går under omkring dig!

Nikolaj Hur jag tänker, Sandro? Tror du inte att jag är medveten om upplösningen omkring mig? Tror du inte jag är medveten om världens och tidens lavinliknande ständigt tilltagande barbari? Vad tror du jag gör vid skrivbordet aderton timmar om dagen nu i tjugotvå års tid om inte läser rapporter och ögonvittnesskildringar från hela vårt väldiga Ryssland? Tror du inte att jag vet något om mitt eget land, jag, som överhopats av information dygnet runt i tjugotvå år? Om någon vet att läget är hopplöst så är det jag.

Sandro Och vad gör du åt saken? Ingenting! Du låter allt förbli som det är!

Nikolaj Sandro, det enda jag kan göra är att se till att jag inte själv blir befläckt av allt det monstruösa som försiggår, som tog livet av min farfar, som min fars regering nitiskt förberedde med sin konsekventa intolerans, och som, främst av alla, Rysslands andliga ledare gjorde allt för att uppmuntra. Vi känner alla till vår beundrade nationalförfattare Leo Tolstojs oerhörda politiska skuld. Till och med Dostojevskij ville låta sin Aljosja skjuta tsaren. Vi är hatade, Sandro, vi står i skottlinjen, vi är mittpunkten i hela Rysslands skottavla, och en gång kommer vi kanske verkligen att bli skjutna. Och vad kan vi göra?

Jag ska säga vad vi kan göra. Vi har en ny människa i detta tjugonde århundrade. Han är vetenskaplig, han är industrialiserad, han är ateist, han behöver varken religion eller natur längre, hans kapitalistiska hänsynslöshet drar fram som en ångvält över hans medmänniskor och över naturen, han inbillar sig att han kan göra precis vad han vill av renaste oförskämdaste egennytta, han är en gudomlig osårbar Nietzscheansk övermänniska. Denna rasande galning till översittare har plågat mig i hela mitt liv. Du vet själv hur mina monstruösa farbröder körde med mig under de första tio åren av min regering. Se på världskriget, som är en följd av kusin Willys fåfänga och egoism. Och se på dessa ryska kallhamrade cyniska sarkastiska vetenskapliga revolutionärer, som vill avskaffa religion, historia och bildning för att bygga upp en myrstack av bara själlösa arbetare.

Mot denna fula hårda vetenskapliga mänska utan nyanser vill jag ställa en annan typ. Som kontrast mot Nietzsches övermänniska har vi mig, min familj och min son. Vi är bara ömhet och kärlek, ödmjukhet och medmänsklighet, mjukhet och eftergivenhet. Vi är svaga, men vi älskar. Vi dör, men vi har något att leva för. Vi förråds av hela mänskligheten, men vi kan lita på varandra. Vi hånas och föraktas för att vi är för snälla och beskedliga, men vår kultur, våra böcker, våra teaterbesök, vår balett och våra internationella vänskapsförbindelser över hela världen anser vi viktigare än all rysk nationalchauvinism. Vi är dumma nog att envisas med att förbli kristna fastän hela världen överger kristendomen. Vi sörjer en Rasputin inte för att vi var beroende av honom utan för att han brutalt mördades med våld av medlemmar av vår egen familj. Vi, jag och min maka och vår dödssjuka tronföljare, en ängel inkarnerad i en oavbrutet lidande mänskrokropp, representerar ett Ryssland som tyvärr är för snällt, för ädelt och för gott för denna världen. Därför offras Ryssland för att England och Frankrike skall segra över de grymma tyskarna. Som monarker för detta Ryssland föredrar vi att bli de främsta offren.

Sandro Men ännu kan allting räddas! Det är inte för sent ännu!

Nikolaj Sandro, du vet ingenting. Det var för sent redan när din farbror, som var min farfar, blev mördad.

Sandro Men ni har ingen rätt att dra oss alla med ner i er förskräckliga avgrund!

Nikolaj Den som inte vill delta i Rysslands öde kan lämna Ryssland. Det har du själv redan gjort en gång förut för en älskarinnas skull, fastän du är gift med min syster.

Sandro Nicky, ge inte upp!

Nikolaj Jag ger aldrig upp mitt människoideal, hur litet det än rimmar med den vardande nya ryska övermänniskan Homo Sovieticus.

Sandro Alix, ni kan inte låta de oduglingarna Protopopov och Stürmer förbli ledare för regeringen!

Alexandra De gör sitt bästa. Har du ingenting bättre att säga kan du gå.

Sandro Alix, jag försöker bara varna er! Jag vill bara ert eget och Rysslands bästa!

Nikolaj Vi vet, Sandro. Och vi sätter värde på din goda vilja. Utan dig hade Ryssland kanske aldrig fått något flygvapen. Nu har vi i alla fall lärt tyskarna, att vi ryssar kan flyga.

Sandro Farväl, Alix.

Alexandra Farväl, Sandro. Men kom inte och skäll på oss igen. Vi orkar inte med det. Vi har nog av sådant till vardags.

Sandro (till Nikolaj) Om det är någonting jag kan göra....

Nikolaj Det är ingenting du kan göra. Tack för din omtanke.
(*Sandro, överväldigad av rörelse, går.*)

Alexandra Tror du han kommer tillbaka?

Nikolaj Han kommer alltid tillbaka. Han har inte tröttnat på att gräla på mig ända sedan jag blev tsar.

Scen 2.

Lunch i Vladimirska palatset, januari 1917.
Tsarens kusiner med moder och Rodzianko.

Kyrill Det finns bara en lösning! Kejsaren måste abdikera till förmån för sin son, och onkel Nikolaj Nikolajevitj får bli regent.

Boris Det är inte tsaren som är problemet. Det är tsarinnan.

Maria Pavlovna Förr i tiden spärrades icke önskvärda tsarinnor alltid in i kloster.

Andrej Vi kan väl förvisa henne till Livadia vid Svarta Havet åtminstone så länge kriget pågår.

Boris Men hur ska det hela gå till rent praktiskt utan att det blir inbördeskrig?

Kyrill Det är mycket lätt. Det räcker med fyra regementen ur Gardet. De får göra en nattred till Tsarskoje Zelo och försäkra sig om den kejsarliga familjen. De sätts helt enkelt i arrest.

Rodzianko Och Duman?

Kyrill (dumt) Vilken Duma?

Rodzianko Rysslands lagliga regering. Vad ämnar ni göra med den? Sätta även den i arrest? Det blir revolution och inbördeskrig direkt.

Kyrill Har vi något val? Kriget är redan förlorat.

Andrej Vår vän Sandro är av annan åsikt. Han och tsaren menar att vi nu har större utsikter än någonsin till att kunna besegra tyskarna. En enda framgångsrik offensiv är allt vad som behövs.

Boris Sandro med sina vanvettiga flygmaskiner!

Maria Pavlovna Mina söner, hela vår familj har anledning att hata kejsarparet, men vi får inte låta vårt berättigade hat skena iväg med oss. Vår attack bör koncentrera sig på en enda person, skulden för vår dåliga regering och för det inre förräderiet, upphovet till alla skymfer som åsamkats oss från kejsarfamiljens sida, nämligen den högsta beskyddarinnan för allt tyskt här i landet, den där tyskan vid tsarens sida. Om vi bara slipper henne slipper vi även den inkompetente Protopopov och hela den imbecilla tyskvänliga regeringen. Hon måste bort, oskadliggöras och avlägsnas för gott.

Rodzianko Ursäkta mig, och vem skall göra det?

Maria Pavlovna Duman förstås!

Rodzianko Och Duman skall göra vad?
 Maria Pavlovna Oskadliggöra henne!
 Rodzianko Vem?
 Maria Pavlovna Kejsarinnan!
 Rodzianko (*reser sig*) Ers höghet, och höge storfurstar, låt oss betrakta denna ordväxling som om den aldrig ägt rum, ty om ni har framlagt dessa kupplaner inför mig som Dumans president är det min plikt att omedelbart gå till hans kejsarliga höghet tsaren för att meddela honom att storfurstinnan Maria Pavlovna, den högsta storfurstinnan i riket efter kejsarinnan och änkekejsarinnan, har bett mig oskadliggöra kejsarinnan. (*går*)
 Boris Se nu vad du har ställt till med, mamma!
 Maria Pavlovna Jag sade bara min uppriktiga mening.
 Kyrill Nu blir vi alla landsförvista.
 Andrej (*lämnar bordet*) Lika bra det, så slipper man den här bråkiga delen av världen.
 Boris Du är den tredje i tronföljden efter tsarens bror och tronarvingen. Vill du ha tronen, Kyrill? Du kan i så fall aldrig få den utan onkel Nikolaj Nikolajevitjs hjälp. Han krigar nu mot turkarna. Vad tror du om honom?
 Kyrill Han sviker aldrig tsaren. Och det får heller vi aldrig göra.
 (*reser sig*) Beklagat, *maman*. Dina hatiska planer går åt skogen. Någon annan får göra revolution i stället. (*går*)
 Maria Pavlovna Det blir tyvärr i så fall sådana som är sämre än vi.

Scen 3. Mohilev, det militära högkvarteret.

I en luxuös järnvägsvagn: änkekejsarinnan Maria Fjodorovna och Sandro.

Dagmar Jag kan inte förstå hur han har kunnat göra någonting sådant!
 Sandro Trösta er, Maria Fjodorovna.
 Dagmar Aldrig någonsin i historien har någon Romanov frivilligt abdikerat! Min make vrider sig i graven! Och allt är den där tyskans fel!
 Sandro Här kommer tsaren nu. Han får själv förklara sig.
 (*Nikolaj stiger in.*) Jag lämnar er två ensamma.
 (*Maria Fjodorovna brister i gråt så fort hon får se sin son. Sandro går.*)
 Dagmar Nicky! Hur kunde du!
 Nikolaj Mor! (*skyns fram till sin moders sida och tröstar henne.*)
 Jag hade inget val. Alla mina generaler krävde det.
 Dagmar Varför? Vad är det som har hänt egentligen?
 Nikolaj Fråga inte mig. Allt som har hänt har hänt i Petrograd, och jag har inte ens fått tillträde till min egen huvudstad.
 Dagmar Men hela Ryssland förfasar sig! Hela Ryssland är lugnt och står på din sida mot de upproriska i Petersburg!
 Nikolaj Men vi har ingen armé i Sankt Petersburg. Vi hade bara reservister där, och de har alla utan undantag gått över till de upproriskas sida.
 Dagmar Men varför? Varför vänder sig Ryssland mot sig självt?
 Nikolaj Ryssland är bara en klentrogen bångstyrig mänskomassa. Får denna djupa ocean någonting i sinnet kan dess egen nyckfullhet sätta i gång vilka katastrofer som helst. En gång oregerlig kan ingenting kontrollera den. Kom ihåg, att nio tiondelar av alla ryssar bara är okunniga, obildade, djuriska, sinnliga och lättpåverkade arbetare och bönder. Tsardömet har alltid bestått genom att denna massa alltid förblev utan någon makt. Nu har Duman plötsligt fått för sig att den skall få all makt, att just dessa nio tiondelar ignoranter skall få sköta allting i landet. Med stöd av denna så kallade parlamentariska makt, som i själva verket är ett sätt för intelligentsian att ta makten med våld med majoriteten ignoranter som

förevändning, har alla våra trogna svikit kejsarfamiljen, och därför har till och med alla mina generaler och självaste onkel Nikolasja fallit till föga för fegheten, undfallenheten och den dåliga moralen och begärt min abdikation. Hela landet är förlamat av feighet, fruktan och dålig moral. För att rädda landet har jag abdikerat.

Dagmar Men varför ta makten och rätten från din egen son? Du har ingen rätt att beröva din son hans egen bordsrätt.

Nikolaj Mor, min son är blödarsjuk. Han kan kanske leva tills han blir tjugo, enligt läkarna. Han kan kanske leva ännu längre och ända tills han blir gammal, men i så fall bara under ständig bevakning av alla hans rörelser. Ingen tsar kan fungera som tsar om han är invalid. Om jag abdikerar till förmån för min son skulle jag nödgas lämna Ryssland och skiljas från min son. Hans mor skulle tvingas följa med mig. Vem har hjärta att skilja ett par föräldrar från deras ende och endast tolvårige son om han är dödligt sjuk?

Dagmar Men vanäran! Vad som helst är bättre än denna vanära!

Nikolaj Mor, om jag kan rädda Rysslands ära med att själv låta vanära mig så är detta en självuppoftning värdigt en tsar.

Dagmar Du var alltid för snäll och god och beskedlig. Varför kunde du aldrig befalla och slå näven i bordet och skrämmande andra till tystnad som din fader?

Nikolaj Jag är hans motsats, och det är jag tacksam för. Vad skulle det bli av människosläktet om alla människor bara blev hårda härsklystna oförsonliga översittare? Människorna skulle allesammans bara bli våldsamma rovdjur med kannibalism som yttersta konsekvens. Jag vägrar att överge min religion kristendomen.

Dagmar Eftervärlden kommer att kalla dig dum.

Nikolaj Duman och revolutionärerna kommer att kalla mig dum som avstod från makten frivilligt, men när de själva förgås som offer för varandras maktlystnad skall de minnas den siste tsaren och önska honom tillbaka.

Dagmar Du skulle ha accepterat en folkrepresentation tidigare! Nu är allt för sent.

Nikolaj Mor, allt vad jag skulle ha gjort försökte min farfar göra. Därför kastade de bomber på honom. Vad är då rätt?

Dagmar (gråter) Det är ute med oss!

Nikolaj Mor, det blir aldrig ute med våra själar. *(tröstar henne, bultar sedan på dörren. Sandro kommer åter in.)*

Sandro Nå?

Nikolaj Mor blir här några dagar hos mig.

Sandro Och du själv?

Nikolaj Jag stannar här och sköter kriget, så länge jag får lov till det. Vi förlorade det åtminstone aldrig så länge jag var tsar.

Sandro Vi hade kunnat vinna om du inte abdikerat.

Nikolaj Vi kan fortfarande vinna, och vi skall göra det!

(Det knackar på tågdörren, denna öppnas, och en delegation Dumaledamöter visar sig.)

Alexejev Ers höghet, dessa män kommer sända av Duman från Petersburg för att föra er till Tsarskoje Zelo.

Nikolaj Ryssland kräver då ej att jag går i exil?

Alexejev Tvärtom. Ni är under arrest.

Nikolaj (tror inte sina öran) Men varför? Vad har jag gjort? *(tar det nästan för ett skämt.)*

Alexejev Det är bara en försiktighetsåtgärd. Duman vill ej ta risken att ni återtar era befogenheter, hetsar armén mot Petrograd eller söker hjälp mot den nya regeringen utomlands ifrån.

Nikolaj Hela Ryssland förråder alltså mig och anklagar mig sedan för förräderi?

Alexejev Ni anklagas icke för något. Man vill blott ha er under uppsikt.

Nikolaj Jag får åtminstone förenas med min familj igen. Farväl, mor. Jag måste resa hem till de mina.

Dagmar Min son! (*De omfamnas.*) Varför lät du Rasputin leva så länge?
Nikolaj Jag var tsar. Om det var något jag kunde göra för Ryssland så var det att låta det leva så länge som möjligt. Nu har jag inte den makten längre. Det var kanske därför Rasputin dog.
Sandro Kom, Maria Fjodorovna. Er dotter väntar på er i Kiev.
Dagmar Farväl, min son!
Nikolaj Farväl, mor. (*De omfamnas en sista gång. Hon går sedan ut ur vagnen med Sandro.*)
(*till Alexejev och Dumaledamöterna*) Nu står jag till ert förfogande.

Scen 4. Tsarskoje Zelo.
Tsarevitj och hans informator Pierre Gilliard.

Gilliard Tsarevitj, jag måste tala om för dig att din far tsaren i morgon kommer tillbaka från Mohilev.
Alexej Hur länge stannar han hos oss?
Gilliard Han far aldrig tillbaka till fronten mer.
Alexej Men varför?
Gilliard Han vill inte vara överbefälhavare längre.
Alexej Men vem ska då sköta kriget? Och hur ska vi då kunna vinna?
Gilliard Min vän, din far är inte tsar längre.
Alexej (*alltmer slagen av förvåning*) Jag förstår inte. Varför?
Gilliard Han är mycket trött och har haft många problem på sista tiden.
Alexej Mamma berättade att det var problem mellan oss och fronten. Men det går väl över? Han blir väl tsar sedan igen?
Gilliard Det ser inte så ut. Han abdikerade till förmån för sin broder, din farbror Mikael, men han har också abdikerat.
Alexej Men vem ska då vara tsar?
Gilliard Ingen vet. Kanske ingen.
Alexej (*efter någon tvekan*) Men det går ju inte. Det måste ju finnas en tsar. Vem ska annars regera i Ryssland?
Gilliard Det finns en provisorisk regering.
Alexej Jag förstår. Det är därför soldaterna fått order om att inte lyda sina officerare. Det är därför ingenting fungerar. Det är därför vi är övervakade. Det finns ingen riktig regering, för min far är inte tsar längre. Och själv kan jag aldrig bli det, för jag kan dö när som helst.
Gilliard Din far abdikerade först till förmån för dig. Men om du hade blivit tsar hade han fått lämna Ryssland med din mor medan du fått vara tsar ensam. Han ville inte skiljas från dig.
Alexej Och jag vill aldrig skiljas från honom eller från mor. Jag vill dö med Ryssland i deras armar.
Gilliard (*har svårt för att behärska sin rörelse*) Det var allt, min pojke. Din far kommer hem i morgon. (*reser sig och går.*)
Alexej Jag får i alla fall dö tillsammans med mina systrar och hos pappa och mamma. Det är bättre än att bli tsar.

Scen 5. Tsarinnans *mauve boudoir*.
Alexandra ligger i halvsömn helt slutkörd på sin divan.
En betjänt träder in (gamle Fredericks).

Fredericks (med rörelse, röd och medveten om att han bryter mot de nya föreskrifterna, anmäler) Hans majestät kejsaren!

(Nikolaj träder in, klädd i enkel översteuniform, även han slutkörd.)

(Fredericks lämnar rummet. Alexandra rusar upp och störtar i Nikolajs armar.)

Alexandra Tack gode Gud att du är tillbaka!

Nikolaj Alix, det är ingenting kvar av mig.

Alexandra Allt det väsentliga är kvar av dig. Tsaren var ingenting mot den man som var min make och som är mina barns far.

Nikolaj (brister ut i gråt) Alla förrådde mig! Jag kunde ingenting göra!

Alexandra (tröstar honom) Än finns det hopp.

Nikolaj För vad? Nej, Alexandra, det finns inget hopp längre, varken för oss, för tsardömet, för Ryssland, för Romanovarna eller kanske ens för våra liv!

Alexandra (ser på honom) Så du pratar! Allt detta kanske bara är en tillfällig kris.

Nikolaj Alix, jag har lärt känna människorna. Jag har sett det verkliga Ryssland, och jag har sett att hela Ryssland är ruttet ända in i hjärtat. Vilddjuren håller på att ta över. Även om varenda ryss i hela riket skulle be mig stiga upp på tronen igen så skulle jag vägra att göra det.

Alexandra Men många ryssar är dig trogna. Egentligen är det bara Sankt Petersburg som ställt till med bråk.

Nikolaj Sovjetregeringens nya lagar har förlamat hela landet. Vet du vad de har bestämt? Deras nya lag nummer ett är ett förbud för alla underlydande, soldater, arbetare och bönder, att lyda order. Hela landets disciplin, struktur och ordning är avsiktligt fullständigt upplöst!

Alexandra Men det är ju vansinne!

Nikolaj Kalla det vad du vill. Eftersom det skett med vilja föredrar jag att kalla det överlagd destruktivitet och ondska.

Alexandra Må världen rasa över våra huvuden. Vi lever ändå och har vår familj att leva för.

Nikolaj Ja, Alix. Våra döttrar och vår dödssjuka son är allt i Ryssland som vi har kvar att leva för.

Alexandra Det är tillräckligt.

Nikolaj Ja, om de bara låter oss leva.

Akt V scen 1.

Duman, Sankt Petersburg, den allryska sovjetkonferensen, 18 april 1917.

Lenin (talar inför församlingen) Vi måste avlägsna den provisoriska regeringen! Dess enda funktion var att avskaffa tsarväldet, och nu när den funktionen är fylld har den ingen funktion längre. Vi måste gripa all makt själva, så att vi sedan i tur och ordning kan avskaffa polisväsendet, armén och hela den förlegade byråkratin. Den provisoriska regeringen hålls vid makt endast så länge den fortsätter kriget mot Tyskland och därför fortsätter subsidieras från främmande makter. Därför måste vi koncentrera alla våra krafter på att få ett slut på kriget. Vi måste uppmuntra alla tendenser bland soldater och matrosar till myteri och uppror, till fraternisering med tyskarna och turkarna och till bekvämlighet och dålig stridsmoral. Samtidigt måste vi arbeta effektivt för att sprida strejkerna i synnerhet inom ammunitions- och krigsindustrin. Tågen till fronten måste upphöra att gå!

olika åhörare Det är ju galenskap! Så talar en rasande blådåre! Han är inte bara pretentiös utan dessutom spritt sprängande galen! Kör ut honom! Vad gör han här?

Molotov Du går händelserna i förväg, kamrat Lenin! Vi måste låta borgarna spela ut sin roll ordentligt först!

Stalin Total upplösning av polisen, armén och hela ordningsmakten? Orimligt!
Kerenskij (ställer sig upp och talar) Vi har alla med förvåning åhört denne så kallade medborgare Lenins utsagor. Han kräver allt och lovar intet. Han har dykt upp mitt ibland oss som en gubbe ur lådan efter att ha hållit sig gömd utomlands i tio år. Vad vet vi om denne pretentiöse maktörstige diktator kandidat? Vi vet en hel del. Vi vet att han skickades hit i en plomberad järnvägsvagn från Schweiz som aldrig fick öppnas under hela vägen genom Tyskland. Vi vet att han fick fri passage genom det kejsrerliga Tyskland på den tyske kejsarens egen befallning, ty han visste att kamrat Lenin skulle bli en utmärkt politisk pestbakterie att placera i hjärtat av vårt heliga Ryssland. Tyske kejsaren exporterade Lenin till oss enkom för att Lenin skulle göra allt för att bakom ryggen på den ryska fronten få denna att ge upp. Vår högt värderade, respekterade och avhållne kamrat Lenin är alltså ingenting annat än en hemlig agent för Tysklands och våra fienders intressen.

massor Bu! Bu! Ut med Lenin! Ut med Lenin! Bu! Bu!

en medlem Hur länge har du levt på honung och mjölk i Schweiz och England, kamrat Lenin?

en annan Har du kommit hem nu för att skörda frukterna av våra ansträngningar?

en tredje Vad gjorde du själv för att störta tsaren? Ingenting!

en fjärde Du lät oss bli massakrerade på gatorna, och sen när det är över kommer du hem och tar åt dig äran för våra lidanden!

en femte Åk hem till Tyskland, din spetsbov!

en sjätte Håll dig till din tyska kejsare, som började kriget, och lämna oss i fred!

Lenin (reser sig) Ni missförstår mig! Jag har kommit tillbaka i en helig mission! Kamrat Kerenskij här påstår att jag kräver allt och lovar intet. Tvärtom! Jag lovar allt och kräver intet! Jag har kommit för att lova er fred, lönsamt arbete och jord åt bönderna! Men ni förstår inte vad som är bra för er själva! Och det enda jag kräver är all makt åt Sovjeten, för det är bara en Sovjetunion som kan ge er fred, jord och pengar!

flera Bu! Bu! Han hycklar! Han vet inte vad han säger! Han är inte klok! Kör ut honom! Åk hem till Tyskland, Lenin! Bu! Bu!

(Lenin körs ut och blir utbuad medan Kerenskij triumferar.)

Scen 2. Tsarskoje Zelo.

Nikolaj Något är på gång. Våra tjänare har fått order om att endast förbereda vårt hushåll för fem dagar.

Alexandra Betyder det att vi äntligen får lämna Ryssland?

Nikolaj Åtminstone Tsarskoje Zelo. *(Det hörs annalkande stöveltramp utanför.)*

De är på väg hit. *(Familjen samlar sig för att söka skydd hos varandra.)*

(Dörrarna slås upp, och Kerenskij träder in i spetsen för en militärpatrull.)

Kerenskij (kallt) Överste Romanov, ingen skada kommer att åsamkas er. Det kommer den provisoriska regeringen alltid att kunna garantera så länge den sitter. Men får jag be alla avlägsna sig utom överste Romanov.

Alexandra Har ni nyheter om kriget?

Kerenskij (avmätt) Kriget går väl.

Alexandra Får vi flytta till England eller till Livadia?

Kerenskij Det är den saken jag måste tala med er make i enrum om. Den provisoriska regeringen har fattat ett preliminärt beslut för att försäkra sig om er fortsatta säkerhet. Madame, får jag be er avlägsna er med era barn.

(Nikolaj nickar till henne. Hon lyder.)

Alexandra Kom, barn. *(Hon går med barnen.)*

Kerenskij (efter att hon gått, till vakterna) Vänta utanför. *(Vakterna klampar ut.)*

(En kort stund står de båda männen tysta. Sedan stiger Kerenskij fram till tsaren, som en ombytt man, med utsträckt hand. Tsaren fattar den hjärtligt.)

Kerenskij Ers majestät, litar ni på mig?

Nikolaj Jag måste lita på er.

Kerenskij Tror ni på mig?

Nikolaj Ja, jag tror på er.

Kerenskij Vår främsta strävan inom den provisoriska regeringen är er säkerhet. Till varje pris måste vi skydda er tills det har blivit lugnare.

Nikolaj Vad har ni för nyheter?

Kerenskij Vår krigsoffensiv har misslyckats. Vi tvingade tyskarna till reträtt under hela våren, men nu är våra krafter uttömda, nu driver oss tyskarna tillbaka igen, och det värsta är att de möter inget motstånd. Därmed jäser oron i hela Ryssland på nytt. Vi kan inte längre garantera er säkerhet i närheten av Petrograd.

Nikolaj Och England? Vad säger England?

Kerenskij Er kusin konungen av England kan tyvärr inte ta emot er, vilket beror på att den brittiska regeringens premiärminister Lloyd George är fientlig mot alla kejsare.

Nikolaj Men jag är inte tsar längre, och jag är lika mycket engelsman som konungen av England!

Kerenskij Ni har varit tsar. Det gör er brännmärkt i den brittiska labouregeringens ögon. Jag beklagar.

Nikolaj Vad föreslår ni? Livadia?

Kerenskij Vägen till Krim är lång och farofylld. Ett tåg kan stoppas och överfallas av de upproriska på vägen. Det vore inte säkert för er att resa dit. Den enda säkra vägen för er går österut.

Nikolaj Moskva?

Kerenskij Sibirien.

Nikolaj (efter en paus) Var i Sibirien?

Kerenskij Tobolsk. *(studerar tsarens reaktion. Denne visar inget tecken på rörelse.)*

Av alla möjligheter är den den säkraste. Vägen dit går mestadels genom ödemarker, och i Tobolsk bor det bara borgerliga handelsmän. Där kan ni leva helt i fred med er familj tills vi fått ordning på landet. Sedan kan ni komma tillbaka igen. Dessutom är klimatet i Tobolsk ypperligt.

Nikolaj (efter någon tvekan) Jag har aldrig varit i Sibirien.

Kerenskij Jag vet. Men ni har sänt många dit.

Nikolaj De flesta behandlades väl och fick komma tillbaka.

Kerenskij Ni har ej något sämre att vänta.

Nikolaj (fattar hans hand) Jag får lita på er, Alexander Kerenskij.

Kerenskij Det kan ni lugnt göra. Jag liksom de flesta ryssar vill er bara väl.

Nikolaj Jag tackar för det. Och jag skall informera min familj.

Kerenskij Ni kan nog göra det bättre än jag.

Nikolaj Det tror jag också. Farväl, min vän.

Kerenskij (bugar sig) Farväl, ers höghet. *(går)*

Nikolaj (reflekterande) Nå, i Tobolsk finns det väl alltid ved att såga åtminstone.

(tänder en cigarett i sitt munstycke.)

Scen 3. Petrograd.

Kornilov Det här går inte, Kerenskij! Vi måste sätta stopp för bolsjevikerna. Annars går de hur långt som helst, och den där hänsynslöse galningen Lenin gör ju vad som helst för att bli bolsjevikisk kejsare! Under honom blir det ju värre än det var under tsaren!

Kerenskij Och vad föreslår ni, herr general?

Kornilov Vi måste slå till nu innan det blir för sent! Om vi inte inför undantagstillstånd nu kommer bolsjevikerna med tiden inte att sky några medel för att införa sin befängda proletariatsdiktatur. Vad som helst vore bättre än det!

Kerenskij Ni vill då införa militärdiktatur?

Kornilov Ja, tillfälligt, bara för att hejda bolsjevikerna!

Kerenskij General Kornilov, det där liknar paranoia. Demokratin har införts i Ryssland genom kompromisser, och den har hittills klarat sig genom kompromisser. Ännu finns det möjligheter till nya kompromisser.

Kornilov Ni riskerar allt vad ni vunnit!

Kerenskij Och ni är beredd att riskera demokratin. Det är inte jag.

Kornilov Vad har ni i sinnet?

Kerenskij Att till varje pris bekämpa alla försök att hota demokratin. Som samvetsdemokrat är det min plikt att be Sovjetförsamlingen om hjälp mot högerspöket. Om jag blott friger Trotskij får jag alla bolsjeviker över på min sida mot er.

Kornilov Ni begår ett stort misstag i så fall! Ni begår politiskt självmord! Ni serverar bolsjevikerna ert eget huvud på ett fat, och de kommer jublande att ta emot det bara för att skrattande av skadeglädje krossa hela ert demokratiska livsverk!

Kerenskij General Kornilov, ni behagar överdriva. Jag vet vilka risker jag tar, och jag är beredd att göra vad som helst för demokratin.

Kornilov Idiot! Ryssland är inte moget för västerländsk demokrati! Ni är lika dum och naiv som tsaren!

Kerenskij Jag har ett samvete.

Kornilov Det hade också den idioten tsaren! (*går rasande därifrån.*)

Kerenskij Jag måste göra min plikt. Något annat val har jag inte. Det är bättre att göra vad som är rätt och eventuellt förlora än att göra vad som är fel och eventuellt vinna.

Scen 4. Tobolsk.

Nikolaj (läser ett brev) Kerenskij, vad har du gjort!

Alexandra Vad har han gjort?

Nikolaj Han har inte bara misslyckats med julioffensiven mot tyskarna. Han har dessutom vägrat låta general Kornilov göra upp med bolsjevikerna!

Alexandra Och det betyder?

Nikolaj Följden är, tro det eller ej, att bolsjevikerna nu tagit makten, bombarderat Duman med krigsfartyg och skjutit med kanoner mot huvudstaden från Peter-Paul-fästningen! Demokratin har gett upp! Kerenskij har nödgats fly från Petrograd!

Alexandra Vad har då hänt med regeringen?

Nikolaj Två bolsjevikiska terrorister har gripit makten som heter Lenin och Trotskij.

Alexandra Vad är det för ena?

Nikolaj Jag vet inte. Terrorister och mördare bägge två. Ack, kriget är förlorat! Hur kunde jag någonsin abdikera? Hur kunde jag lita på Ryssland? Alla mina offer var förgäves!

Alexandra Min vän, inga offer är någonsin förgäves.

Nikolaj Det har visat sig nu att jag var den enda som kunde ha räddat Ryssland! Jag abdikerade för att rädda Ryssland! Därmed fick jag det att gå under i stället! Allt jag gjorde var fel!

Alexandra Nikolaj, du gjorde allt vad du kunde.

Nikolaj Jag försökte alltid göra det rätta. Jag lyckades aldrig. Allt jag gjorde blev fel! Hur kunde jag vara så misslyckad?

Alexandra Det är inte du som misslyckats. Det är alla de andra.

Nikolaj Det är ingen tröst. Jag hade det högsta ansvaret! Men det är fåfängt att klaga. Från den dagen då jag som barn fick veta att jag var född på den olycklige Jobs dag har jag varit beredd på att jag aldrig skulle få min lön i detta livet. Nu är jag säker på det. Alix, vi har ingenting gott mer att vänta av livet. Inte ens engelsmännen, fastän kungen är min kusin, ville hjälpa oss, och allra minst din tyska familj.

Alexandra Vi har dock varandra.

Nikolaj Ja, någonting annat har vi inte.

Scen 5. Jekaterinburg, ett fängelse.

I fängelset sitter furst Lvov, den provisoriska regeringens förste premiärminister.

Celldörren öppnas, och Nagornij, matrosen, skuffas in.

Celldörren stängs omedelbart efter honom.

Lvov (rör på sig, studerar nykomlingen, gnuggar sina ögon) Er har jag sett förut. Jag tror bestämt att en annan oskyldig har hamnat i samma båt som jag.

Nagornij (hämtar sig) Vem är ni?

Lvov Jag brukade vara furst Lvov, den nya demokratiska regeringens förste och siste premiärminister.

Nagornij Då är ni oskyldigare än jag. Jag försökte faktiskt hjälpa tsaren.

Lvov Hur då?

Nagornij Eller rättare sagt, jag föll på mina försök att hjälpa tsarevitj.

Lvov Till makten?

Nagornij Nej, till hans mänskliga rättigheter.

Lvov Stackars man. Ni hade ingen chans.

Nagornij Nej, jag märkte det efteråt.

Lvov Vad gjorde ni för dumt?

Nagornij Jag insisterade på att tsarevitj skulle få ha två par stövlar medan vakterna bara ville låta honom ha ett. Men det var inte det värsta.

Lvov Vad var då det värsta?

Nagornij Jag ingrep när en vakt var i färd med att plundra tsarevitj på hans lilla samling av miniatyrikoner.

Lvov Och vad skulle en sovjetisk vakt med miniatyrikoner till? Sådant är ju värdelöst skräp enligt den nya sköna tidens ögon.

Nagornij Det var inte ikonerna vakten ville ha. Det var den lilla tunna guldkedjan som ikonerna hängde samman vid.

Lvov Så han slängde ikonerna och tog kedjan, och ni försökte hindra honom?

Nagornij Ja, jag blev förbannad rent ut sagt. Att plundra en blödarsjuk tsarevitj på hans sista privata tillhörighet!

Lvov Min vän, det är ingenting mot vad som pågår i hela riket. Ingenting är heligt i Ryssland längre. Lenin, eller som han egentligen hette, Uljanov, bror till en mördare, förrådde Ryssland åt tyskarna bara för att få makten själv. Följden blev total anarki i hela Ryssland. Alla är nu rädda för alla, ingen går säker för någon, och ingen får längre ha något i fred. Den som vågar äga något straffas som en landsförrädare. För att ni ingrep när en sovjetisk soldat försökte stjäla ett barns egendom kommer ni att

bli skjuten. Det är helt normalt idag. På torgen i Moskva säljs malet människokött från massakrerade fiender till bolsjevikerna i brist på ätlig mat.

Nagornij Vad är det för en tid vi lever i?

Lvov Fråga inte mig, men det sägs vara den gyllene perfekta tekniskt fulländade vetenskapens tid som nu har slagit igenom efter att vetenskapsmännen förberett den med att predika ateism i två hundra år.

Nagornij Jag har hört talas om denna nya sköna tid. Mänskorna ersätts av maskiner, och om mänskorna inte själva blir som maskiner åker de in i den sovjetiska köttkvarnen och säljs på den svarta marknaden som svinkött av sämre kvalitet.

Lvov Och i en sådan tid vågar ni försvara en avsatt och sjuk tsarevitjs människovärde. Att ni inte skäms! Men vad gjorde tsarevitj så sjuk på sista tiden? Det sista jag hörde var att han aldrig skulle kunna gå mera.

Nagornij Det är en riktig pojktagedi. Tsarevitj hade en kälke. Under vintern i Tobolsk ordnade han ett litet snöberg på gården så att han kunde använda sin kälke. En dag sade vakterna att snöberget måste demoleras, därför att när tsardöttrarna och tsaren gick upp på snöberget för att se över planket kunde de bli sedda från gatan av vanligt folk. Det kunde inte vakterna tolerera. När snöberget var borta kunde tsarevitj inte längre använda sin kälke någonstans ute. Då började han använda den inne i stället. Han hittade en trappa, och i den åkte han kälke utan att någon visste det, och så körde han snett och rakt in i en dörr. Då började blödningarna och har inte upphört sedan dess. Doktor Botkin sade att han kanske aldrig mer skulle kunna gå.

Lvov Tsarevitj fyller väl femton snart?

Nagornij Ja, om en dryg månad. Men han lever nog inte så länge.

Lvov Hur så?

Nagornij Så som det nya systemet fungerar åker väl han också in i köttkvarnen och blir såld på torget styckad och malen som alla andra som inte längre kan försvara sig mot den nya tidens övervåld.

Lvov Det ser onekligen illa ut. Och allt är tyske kejsarns fel, som började kriget och som sände oss Lenin för att sprida omänsklighetens pest över hela Ryssland.

Nagornij Den tyske kejsaren kommer ändå att förlora kriget med hela Tyskland.

Lvov Hur vet ni det så säkert?

Nagornij Så fort Ryssland gick ur kriget gick Amerika med i kriget. Amerika har avlöst Ryssland. Amerika klarar tyskarna aldrig.

Lvov (tankfullt) Då blir det kanske så småningom amerikansk demokrati över hela Europa.

Nagornij Ja, men det får nog inte vi leva för att uppleva. Och inte kommer den demokratin någonsin att nå Ryssland. Vårt land är korsfäst och begravet nu och kan aldrig uppstå från de döda.

Lvov Den fruktansvärde Rasputin lovade oss sjuttio års mörker, barbari och förtryck efter att han blivit mördad.

Nagornij Jag tror att Rasputin var den ende som hade kunnat rädda Ryssland. Men ingen förstod honom, och alla fruktade honom.

Lvov Ja, han visste mycket som ingen annan visste. Men han luktade illa och bar sig åt som en drucken grobian.

Nagornij Han var en drucken grobian. Men inom honom rymdes hela Ryssland.

Lvov Ja, kanske det. Mänskligheten kommer nog aldrig att förstå vårt extrema och absurda Ryssland om den inte först lär sig förstå den människan.

Nagornij Det är för sent nu. Han är död.

Lvov Ja, och vi ryssar dödade honom själva. Fan må begripa sig på oss. Själva kommer vi aldrig att kunna göra det.

Nagornij Nej, och ingen annan heller.

Lvov Godnatt, kamrat. Och sov gott här i fukten.

Nagornij Godnatt, barin. (De drar sig tillbaka till sina respektive britsar.)

Scen 6. I Ipatjevskas huset, Jekaterinburg.

Ett dystert, kallt och beklämmande rum. Tsaren, åldrad och grånad, sitter vid ett bord tillsammans med Jurovskij.

Nikolaj Har ni inga känslor i kroppen, Jurovskij? Är ni ingen människa? Ni behandlar oss som instängda försöksdjur som kommer att användas för något ohyggligt psykiatriskt djurplågåreperiment, och medan vi måste vänta ger ni oss foder som djur, betraktar ni oss kallt som djur, behandlar ni oss cyniskt som orena djur och isolerar ni oss långsamt och grymt och fullständigt från hela resten av mänskligheten. Hur kan ni behandla oss så grymt bara för att vi en gång var monarker?

Jurovskij Ni talar om människovärde och försöker dra fram hela en svunnen tids värderingar. Sådant finns inte längre, kamrat. Andlig odling har blivit värdelös. Du läser fåfängt dina historiska böcker, ty historiker behövs inte längre. Vi har bara en sanning i världen numera, och det är proletarietets totala diktatur. Allt måste nivelleras till den arbetande slavens djuriska nivå. Mänskligheten är reducerad till djur i den nya tidens ögon. Den har ingen plats för sådana meningslösa utbölningar som detroniserade aristokrater.

Nikolaj Men även ni måste vara människa. Även Lenin och Trotskij måste vara människor. Inte ens ett sådant anhang som ni kan fördriva alla mänskliga känslor ut ur mänskligheten hur mycket tiden än arbetar till er fördel. Se på detta döende barn, denne invärtes blödande gosse, (*indikerar tsarevitj i doktor Botkins och Alexandras vård,*) denne fruktade arvtagare till Rysslands kejsartron, som bara är en lidande dödsdömd invalid i form av ett handikappat barn. Kan ni se denna gosses plågor, hans pinade ögon med svarta ringar runtom, hans oupphörliga lidande och ej känna medlidande?

Jurovskij För oss är han bara en belastning och parasit. Ju förr han dör, desto bättre. Det håller han säkert själv med om, så som han lipar och jämrar sig. Är det inte synd att hålla ett sådant lidande vid liv? Helst skulle jag skjuta er alla genast. Ni är bara en belastning och ett bekymmer inte bara för vår regering och för hela Ryssland utan även för England och Tyskland, för era egna kungliga släktingar. Och ni kommer alla att bli skjutna en dag när som helst, var så säkra. Man förbereder er noggranna likvidering. De vita närmar sig staden, de har tagit hela Sibirien ifrån oss, hela Ryssland är i destruktivt inbördeskrig, och allt är ert fel. Ni förtjänar verkligen att bestraffas för Rysslands alla olyckor med döden.

Nikolaj Men skjut mig då. Jag ensam var ansvarig. Men begå inget våld mot dessa oskyldiga människor, dessa kvinnor, dessa barn och denne hedersamme läkare, som kan rädda folk från döden.

Jurovskij Ha! Ni är värdelösa allihop. Ni är bara patrisk och parasiter. Inte kan vi låta någon av er leva när de vita kommer. Vi måste statuera exempel. Vi är beredda att gå till vilka ytterligheter som helst för att bevara den nya Sovjetunionen, och det skall hela världen få erfara. När vi gjort oss av med era minnen skall ingenting kunna vittna om vad vi gjorde med er. Ingen skall överleva som såg er, hela Rysslands aristokrati skall utrotas, era bilder och namn skall rivas ut ur alla historieböcker, och till och med era utländska särskilt lejda mördare skall försvinna från jordens yta utan att ens ha vetat vilka ni var. Det nya människosläktet kommer ej att ha något utrymme för gammaldags mänskliga känslor. Tsarfamiljen är redan död, Nikolaj, och inte ens era själar skall överleva er.

Nikolaj Alltså erkänner ni ändå att själen existerar.

Jurovskij Nej, dess väsen skall utrotas ur världshistorien.

Nikolaj Ni sade ju själv att inte ens våra själar skall överleva oss. Alltså erkänner ni att vi ändå har själar.

Jurovskij Det är det ni inte får ha. Alla människor som gör anspråk på att ha själar måste utrotas. Att ha en själ är ett tillräckligt brott för man idag skall få en salut från exekutionspatrullen rakt genom hjärtat.

Nikolaj Tack för att ni ändå talar om för oss att vi skall dö.

Jurovskij Ingenting att tacka för. Det visste ni förresten redan.

Nikolaj Vi visste inte när.

Jurovskij Det vet ni fortfarande inte.

Nikolaj Ni har meddelat oss att vi kommer att dö, och därmed blir vårt nu till en evighet. Vi är inte odödliga, Jurovskij, och ännu mindre är er sköna nya tid och värld det, men genom att ni kommer att mörda oss kommer vår historia att bli evig. Och därmed har *ni* räddat våra själar åt evigheten. Vi kommer att skratta åt er från himmelen, Jurovskij, och ni kommer att besväras därav för resten av ert liv. Och det att ni blir vår mördare kommer inte att rädda *er* ära åt evigheten.

Jurovskij Ni pratar bara skit som en senil vagabond. Jag tar bara order från Jakob Sverdlov.

Nikolaj Ni skyller på att ni lyder order från en annan och använder det som ursäkt för att ta livet av oss. Annars var revolutionens första dagorder att man skulle vägra lyda order från överordnade.

Jurovskij Det var då det.

Nikolaj Ja, när ni mördat alla överordnade finns det bara underordnade kvar, och dem kan då bolsjevikerna ohejdat förtrycka mycket värre än vad tsaren någonsin gjorde, som mest beflitade sig om verkställandet av benådningar.

Jurovskij Skryt lagom, Nicke.

Nikolaj Inser ni inte, Jurovskij, att Sovjetunionen är dödsdömd genom den totala självdestruktivitet som den grundat sitt terrorvälde med? Inser ni inte att Sovjetstaten bara kommer att överleva genom ständiga massakrer på sig själv? Ser ni inte den groteska fåfänga som ni skapat till ingen nytta eller glädje för någon utom för herr Lenin-Uljanovs personliga fåfänga, smittad som han är av tyske kejsarens?

Jurovskij Lyssnar man för mycket på er riskerar man att fatta vad ni säger. Det är nog bäst att jag går. (*reser sig*) Jag lovar er, att ni kommer att skjutas allesammans så fort som möjligt.

Nikolaj Det spelar ingen roll när det sker. Huvudsaken är att ni därigenom redan har givit oss evigheten.

Jurovskij Skitsnack! (*går*)

Alexandra Menar han allvar? Kommer de verkligen att döda oss?

Nikolaj Troligen. Men det är det bästa som kan hända oss.

Alexandra Hur så?

Nikolaj Därmed blir vi frikända av evigheten från all skuld till den ryska revolutionen, och skulden drabbar bara bolsjevikerna, som aldrig kan bli frikända från ansvar.

Alexandra Blir då även jag frikänd från konsekvenserna av mitt beroende av Rasputin?

Nikolaj Vår son var sjuk, du var moder, och Rasputin var Ryssland. Ingen kan angripa någon av oss när vi alla är döda, ty brottet, som var våldtäkten på Ryssland, förövades inte av oss. Det drabbade främst vår son, som var oskyldigast av alla. Han var det första offret, och hans oskuld har dragit ner alla Rysslands oskyldiga i fallet. Endast de skyldiga överlever och det med fasa.

Alexandra Du är då nöjd trots allt?

Nikolaj Icke nöjd, men jag klagar icke heller.

Alexej (svagt) Är det sant, far, att vi alla skall dö?

Nikolaj Nej, min son. Vad som än händer så kan du vara säker på att vi alla skall leva även långt efter det att alla våra vederdelomän besegrats, och du skall då inte ens ha några plågor kvar.

Alexej Ska jag kunna gå då igen?

Nikolaj Absolut, och ingen av oss skall mera ha någon anledning att gråta.

Alexej Men det är ljuvligt att gråta. Sorgen är alltid vacker.

Nikolaj Den sorg som är vacker är aldrig sorglig, och den kan heller inte gråta, ty den är själens renaste känslouttryck. Må vi vara saliga i vår sorg för evigt.

(Familjen omfamnar varandra ömt, föräldrar, döttrar och Alexej, som blir hela scenens centrum. Även läkaren och de tre tjänarna deltar i omfamningarna. Scenen slutar i fullständig ömhet och harmoni.)

Slut.

Länkar till fortsättningsspelet om Anastasia:

<http://hem.fyristorg.com/faurelio/Anastasia.html>

<http://www.fritenkaren.se/Anastasia.pdf>